

LASY PAŃSTWOWE W LICZBACH 2013

Lasy Państwowe

Lasy Państwowe są państwową jednostką organizacyjną nie posiadającą osobowości prawnej, reprezentującą Skarb Państwa w zakresie zarządzanego mienia. Sprawują zarząd nad lasami stanowiącymi własność Skarbu Państwa (bez parków narodowych, Zasobu Agencji Nieruchomości Rolnych oraz lasów oddanych w użytkowanie wieczyste), prowadząc gospodarkę leśną na zasadzie samodzielności finansowej, według kryteriów powszechnej ochrony lasów, trwałości ich utrzymania, ciągłości i zrównoważonego wykorzystania wszystkich funkcji lasów oraz powiększania zasobów leśnych. Cel ten jest realizowany zgodnie z planem urządzenia lasu opracowywanym dla każdego nadleśnictwa na okres dziesięcioletni. W miarę możliwości przyrodniczych, społecznych i ekonomicznych Lasy Państwowe wypełniają ustalenia wynikające z Zasad Leśnych i Agendy 21, uchwalonych w 1992 r. podczas Szczytu Ziemi w Rio de Janeiro, Deklaracji Ministrów Leśnictwa w Sprawie Ochrony Lasów Europejskich (Strasburg 1990, Helsinki 1993, Lizbona 1998, Wiedeń 2003, Warszawa 2007, Oslo 2011) oraz Protokołu z Kioto (2005), dotyczącego roli lasów w procesie kumulacji węgla. Po wstąpieniu Polski z dniem 1 maja 2004 r. do Unii Europejskiej, Lasy Państwowe realizują – w zakresie swoich kompetencji – wytyczne wynikające z postanowień programu Natura 2000. Podstawą prawną działania PGL Lasy Państwowe są m.in.: ustawa o lasach z 28 września 1991 r. (tekst jedn. z 2011 r., Dz. U. Nr 12, poz. 59), rozporządzenie Rady Ministrów z 6 grudnia 1994 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe (Dz. U. Nr 134, poz. 692) oraz zarządzenia i rozporządzenia wydane na podstawie ustawy o lasach. Broszura oparta jest na „Raporcie o stanie lasów w Polsce 2012”, powstałym na zlecenie Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych w Instytucie Badawczym Leśnictwa, oraz na „Sprawozdaniu finansowo-gospodarczym PGL Lasy Państwowe za 2012 rok”.

Funkcje lasów

Lasy spełniają w sposób naturalny lub w wyniku działań człowieka różnorodne funkcje, które kwalifikuje się następująco:

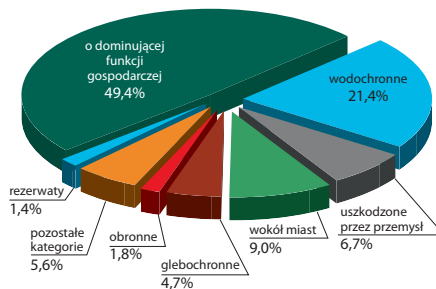
- **funkcje środowiskowe** (ochronne), wyrażające się m.in. korzystnym wpływem lasów na kształtowanie klimatu globalnego i lokalnego, regulację obiegu wody w przyrodzie, przeciwdziałanie powodziom, lawinom i osuwiskom, ochronę gleb przed erozją i krajobrazu przed stepowaniem;
- **funkcje społeczne**, które m.in. kształtują korzystne warunki zdrowotne i rekreacyjne dla społeczeństwa i wzbogacają rynek pracy;
- **funkcje produkcyjne** (gospodarcze), polegające głównie na zdolności do odnawialnej produkcji biomasy, w tym przede wszystkim drewna i użytków ubocznych.

Ustawowym obowiązkiem PGL LP jest prowadzenie trwałe zrównoważonej gospodarki leśnej ukierunkowanej na zachowanie trwałości lasów, ciągłości ich wielostronnego użytkowania oraz powiększanie zasobów leśnych.

Lasy ochronne

Uwzględnianie w gospodarce leśnej środowiskowych i społecznych funkcji lasu, określanych często jako pozaprodukcyjne, znalazło wyraz w wyróżnianiu od 1957 r. lasów o charakterze ochronnym, określanych do 1991 r. jako lasy grupy I. Łączna powierzchnia lasów ochronnych w Lasach Państwowych, według stanu na dzień 1 stycznia 2012 r., wynosi 3481 tys. ha, co stanowi 49,2% całkowitej powierzchni leśnej, a przy uwzględnieniu również powierzchni leśnej rezerwatów (101 tys. ha) – 50,6%. Wśród wyróżnianych kategorii największą powierzchnię

zajmują lasy wodochronne – 1517 tys. ha, wokół miast – 634 tys. ha, uszkodzone przez przemysł – 473 tys. ha oraz glebochronne – 331 tys. ha. Najwięcej lasów ochronnych wyodrębniono na terenach górskich (RDLP Kraków – 90,3%, RDLP Krosno – 84,1%) oraz na obszarach będących pod wpływem oddziaływania przemysłu (RDLP Katowice – 83,7%).

Udział lasów ochronnych w Lasach Państwowych w 2012 r. (DGLP)

W lasach ochronnych, w zależności od ich dominujących funkcji, stosuje się zmodyfikowane postępowanie, polegające na ograniczaniu stosowania rębni zupełnych, podwyższaniu wieku rębności, dostosowywaniu składu gatunkowego do pełnionych funkcji, zagospodarowaniu rekreacyjnym itp.

Wiązanie węgla

Ocena ilości węgla wiązanego przez ekosystemy (również leśne) miała do niedawna charakter niemal wyłącznie badawczy. Wzrost zagrożenia ociepleniem klimatu, zagrożenia spowodowanego zwiększaniem się ilości CO₂ w atmosferze, zwłaszcza uświadomienie tego faktu przez społeczeństwa, nadał temu zagadnieniu znaczenie praktyczne – znalazło ono swój wyraz w tzw. Protokole z Kioto (16 lutego 2005 r.). Wymienione

w nim działania z zakresu leśnictwa, sprzyjające zwiększonemu wiązaniu węgla, zostały wycenione i uwzględnione w całkowitym bilansie emisji i pochłaniania gazów cieplarnianych. Ogólne zasady bilansowania wielkości sekwestrowanego węgla w lasach oraz możliwości jego uwzględnienia w całkowitym bilansie emisji CO₂ opierają się na decyzjach podejmowanych na Konferencjach Państw-Stron Konwencji Klimatycznej oraz Protokole z Kioto. Ostatnie takie spotkanie odbyło się na przełomie listopada i grudnia 2012 r. w Doha (Katar), gdzie podjęto decyzję o przedłużeniu obowiązywania zapisów Protokołu o kolejne 8 lat, tj. do roku 2020 r.

Na podstawie dostępnych danych dotyczących zasobów drzewnych zawartość węgla w biomasie drzewnej lasów Polski została oszacowana na 1099 mln ton, w tym na 26 mln ton w drewnie martwym (SoEF 2011 – *State of Europe's Forests 2011* – Stan lasów Europy 2011).

Zadania PGL Lasy Państwowe wynikające z ustawy o lasach są zbieżne z celami zawartymi w Protokole z Kioto, czego wyrazem może być wzrost w ostatnim dziesięcioleciu powierzchni leśnej i zasobów znajdujących się w zarządzie Lasów Państwowych o odpowiednio 93 tys. ha i 408 mln m³. Przeciętna zasobność drzewostanów wzrosła w tym okresie z 215 do 270 m³/ha.

Cele i zadania Lasów Państwowych

Zgodnie z zapisami ustawy o lasach z 28 września 1991 r., wraz z późniejszymi zmianami, oraz rozporządzeń i zarządzeń wydanych na mocy tej ustawy, głównym celem PGL Lasy Państwowe jest prowadzenie gospodarki leśnej według zasad powszechnej ochrony lasów, trwa-

łości ich utrzymania, ciągłości i zrównoważonego wykorzystania wszystkich funkcji lasów oraz powiększania zasobów leśnych.

Cel ten jest realizowany przez trwale zrównoważoną, wielofunkcyjną gospodarkę leśną, zgodnie z planem urządzenia lasu opracowywanym dla każdego nadleśnictwa na okres dziesięcioletni, w którym dla poszczególnych fragmentów lasów (drzewostanów) określane są cele hodowlano-ochronne i sposoby ich osiągnięcia.

Lasy Państwowe sprawują zarząd nad lasami będącymi własnością Skarbu Państwa (bez parków narodowych, Zasobu Agencji Nieruchomości Rolnych oraz lasów oddanych w użytkowanie wieczyste). Prowadzą gospodarkę leśną i zarządzają gruntami oraz innymi nieruchomościami i ruchomościami związanymi z gospodarką leśną, a także zajmują się ewidencją majątku Skarbu Państwa. Na bieżąco monitorują stan lasów, aktualizują powierzchnię i zasoby drzewne. Śledzą i prognozują stan zagrożenia pożarowego oraz występowanie szkodników i chorób drzew.

Lasy Państwowe finansują prace badawcze, umożliwiające postępowanie w naukach leśnych i zapewniające naukowe podstawy działań gospodarczych. W miarę możliwości przyrodniczych, społecznych i ekonomicznych realizują ustalenia wynikające z:

- Zasad Leśnych i Agendy 21, uchwalonych w 1992 r. podczas Szczytu Ziemi w Rio de Janeiro;
- Deklaracji Ministrów Leśnictwa w sprawie Ochrony Lasów Europejskich (Strasburg 1990, Helsinki 1993, Lizbona 1998, Wiedeń 2003, Warszawa 2007, Oslo 2011);
- Protokołu z Kioto (2005), dotyczącego roli lasów w procesie kumulacji węgla.

Po wstąpieniu Polski z dniem 1 maja 2004 r. do Unii Europejskiej, Lasy Państwowe realizują – w zakresie swoich kompetencji – wytyczne wynikające z postanowień programu Natura 2000.

Jednym z bardzo ważnych zadań Lasów Państwowych jest udostępnianie lasów oraz zwiększanie świadomości ekologicznej społeczeństwa poprzez edukację przyrodniczo-leśną.

Organizacja i zatrudnienie. Badania naukowe

Struktura organizacyjna

Lasry Państwowe są państwową jednostką organizacyjną nie posiadającą osobowości prawnej, reprezentującą Skarb Państwa w zakresie zarządzanego mienia. Prowadzą działalność na zasadzie samodzielności finansowej.

Lasami Państwowymi kieruje Dyrektor Generalny Lasów Państwowych przy pomocy Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych i dyrektorów regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych.

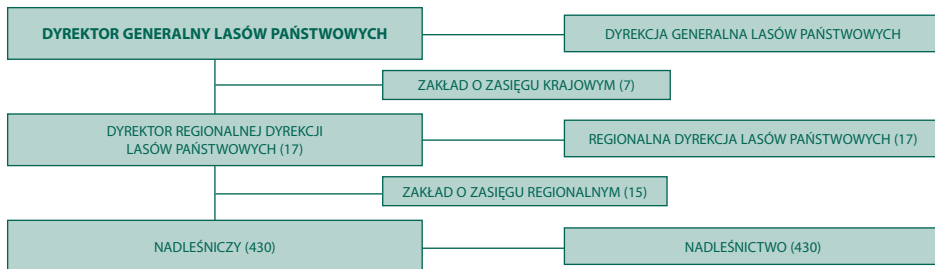
Według stanu na 31 grudnia 2012 r. w skład Lasów Państwowych wchodziły następujące jednostki organizacyjne:

- Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych;
- 17 regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych;
- 430 nadleśnictw;

- 15 jednostek organizacyjnych (zakładów) o zasięgu regionalnym, podlegających dyrektorom RDLP (zespoły składnic – 3, gospodarstwa rybackie – 2, transportu i spedycji – 2, usługowo-produkcyjne – 3, transportu leśnego – 2, usług leśnych – 2, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe – 1);
- 7 jednostek organizacyjnych (zakładów) o zasięgu krajowym, podlegających Dyrektorowi Generalnemu LP (Ośrodek Rozwojowo-Wdrożeniowy Lasów Państwowych w Bedoniu, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych w Warszawie, Ośrodek Techniki Leśnej w Jarcinie, Zakład Informatyki Lasów Państwowych w Bedoniu i Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych w Warszawie) oraz dyrektorom RDLP we Wrocławiu (Leśny Bank Genów Kostrzyca w Miłkowie) i w Poznaniu (Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie).

Integralną częścią składową Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych było 9 zespołów ochrony lasu i 11 regionów inspekcyjnych Lasów Państwowych.

W Lasach Państwowych podstawową jednostką organizacyjną jest nadleśnictwo, kierowane przez nadleśniczego, który samodzielnie prowadzi gospodarkę leśną na podstawie planu urządzenia

Schemat trójstopniowej organizacji Lasów Państwowych wg stanu na 31.12.2012 r.

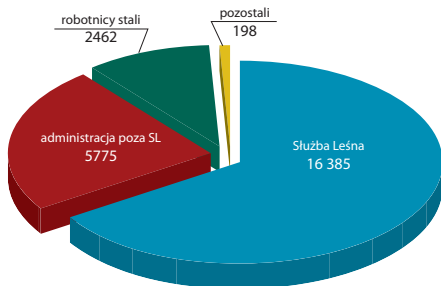
lasu oraz odpowiada za stan lasu. W 2012 r. funkcjonowało, tak jak w poprzednim roku, 430 nadleśnictw o przeciętnej powierzchni 17,5 tys. ha.

Z dniem 1 stycznia 2012 r. Zespół Składnic w Miastku został połączony z Zespołem Składnic Lasów Państwowych w Białogardzie, z dniem zaś 29 lutego 2012 r. został zlikwidowany Ośrodek Edukacji Ekologicznej i Integracji Europejskiej w Jedlni-Letnisku.

Zatrudnienie

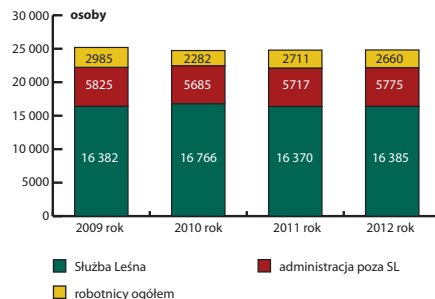
W roku 2012 przeciętne miesięczne zatrudnienie w Lasach Państwowych wynosiło 24 820 osób. Struktura zatrudnienia kształtowała się następująco:

1. W nadleśnictwach	22 605 osób
w tym:	
– w Służbie Leśnej	15 699 osób
– na stanowiskach nierobotniczych	
poza Służbą Leśną	4 774 osoby
– na stanowiskach robotniczych	2 132 osoby
2. W zakładach	978 osób
w tym na stanowiskach	
nierobotniczych	508 osób
3. W Dyrekcji Generalnej LP	
i biurach regionalnych dyrekcji LP	
(łącznie z regionami inspekcyjnymi	
Lasów Państwowych i ZOL-ami)	1 237 osób
w tym w Służbie Leśnej	676 osób

Struktura zatrudnienia LP w 2012 r.

Analiza przeciętnego stanu zatrudnienia w Lasach Państwowych w latach 2009–2012 wykazuje spadek zatrudnienia ogółem, utrzymujący się do 2010 r. W roku 2012 zatrudnienie wzrosło o 73 osoby w stosunku do roku poprzedniego.

Zatrudnienie w Lasach Państwowych w latach 2009–2012

Według stanu na 31 grudnia 2012 r. w PGL Lasy Państwowe zatrudnionych było 24 931 osób, czyli o 154 osoby więcej niż w ostatnim dniu 2011 r.

Prace badawcze

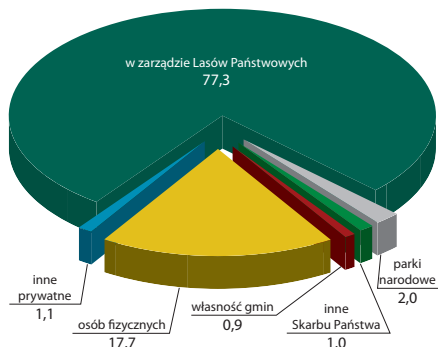
Badania naukowe, prowadzone w 2012 r. przez jednostki naukowo-badawcze na zlecenie DGLP, miały podstawowe znaczenie dla rozwoju wszystkich dziedzin leśnictwa. Głównym wykonawcą badań był Instytut Badawczy Leśnictwa (IBL).

W 2012 r. na realizację 97 tematów badawczych Lasy Państwowe wydatkowały środki funduszu leśnego w łącznej kwocie 42 252,8 tys. zł, w tym na tematy realizowane przez Instytut Badawczy Leśnictwa – 29 520,5 tys. zł (49 tematów), a przez uczelnie i inne placówki naukowe – ogółem 12 732,3 tys. zł (48 tematów).

Wyniki prac badawczych przekazywano do podległych jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych oraz do innych jednostek spoza LP celem stosownego wykorzystania (wdrożenia).

Zasoby Lasów Państwowych

Powierzchnia lasów w Polsce wynosi 9163,8 tys. ha (wg GUS – stan w dniu 31 grudnia 2012 r.), co odpowiada lesistości 29,3%. W strukturze własnościowej lasów w Polsce dominują lasy publiczne – 81,2%, w tym lasy pozostające w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe – 77,3%.

Struktura własności lasów w Polsce (GUS)

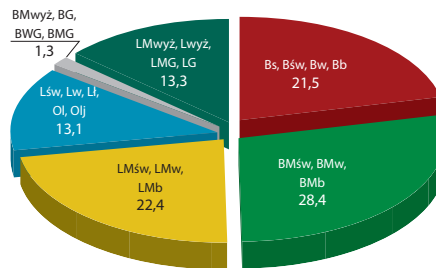
Struktura użytkowania gruntów

Według stanu na 31 grudnia 2012 r. powierzchnia gruntów znajdujących się w zarządzie Lasów Państwowych wynosiła ogółem 7 597 024,04 ha. Struktura powierzchni wyglądała następująco:

– lasy razem	7 279 653,67 ha
w tym: grunty zalesione	6 975 204,02 ha
grunty niezalesione	104 158,13 ha
– użytki rolne	145 682,94 ha
– nieużytki	101 167,38 ha
– wody	9 017,59 ha
– zadrzewienia i zakrzewienia	12 146,98 ha

Struktura powierzchniowa siedlisk i gatunków panujących

Lasy w Polsce występują w zasadzie na terenach o najłagodniejszych glebach, co znajduje odzwierciedlenie w układzie typów siedliskowych lasu. W strukturze siedliskowej lasów przeważają siedliska borowe, występujące na 51,2% powierzchni lasów; siedliska lasowe zajmują 48,8%. W obu grupach wyróżnia się dodatkowo siedliska wyżynne, zajmujące łącznie 5,9% powierzchni lasów, i siedliska górskie, występujące na 8,7% powierzchni.

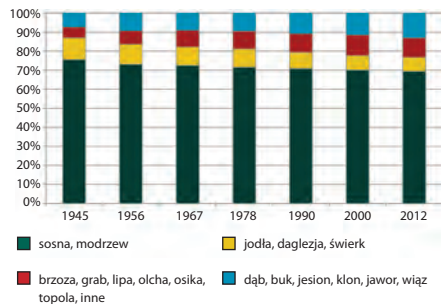
Bb – bór bagienny	Lj – las łęgowy
BG – bór górski	LMb – las mieszany bagienny
Bmb – bór mieszany bagienny	LMG – las mieszany górski
BMG – bór mieszany górski	LMśw – las mieszany świeży
BMśw – bór mieszany świeży	LMw – las mieszany wilgotny
BMw – bór mieszany wilgotny	LMwyż – las mieszany wyżynny
BMwyż – bór mieszany wyżynny	Lśw – las świeży
Bs – bór suchy	Lw – las wilgotny
Bśw – bór świeży	Lwyż – las wyżynny
Bw – bór wilgotny	Ol – ols
BWG – bór wysokogórski	Olj – ols jesionowy
LG – las górski	

Udział powierzchniowy siedliskowych typów lasu w lasach wszystkich form własności (w procentach) według WISL

Gatunki iglaste dominują na 69,9% powierzchni lasów Polski. Sosna (wg Wielkoobszarowej Inwentaryzacji Stanu Lasu [WISL] 61,3% powierzchni w PGL LP, wg aktualizacji stanu powierzchni leśnej i zasobów drzewnych na dzień 1 stycznia 2012 r. [BULiGL] – 69,4%) znalazła w Polsce najkorzystniejsze warunki klima-

tyczne oraz siedliskowe w swoim eurazjatyckim zasięgu, dzięki czemu zdołała wytworzyć wiele cennych ekotypów (np. sosna taborska lub augustowska).

W latach 1945–2012 struktura gatunkowa polskich lasów uległa istotnym przemianom, wyrażającym się między innymi zwiększeniem udziału drzewostanów z przewagą gatunków liściastych. W Lasach Państwowych powierzchnia drzewostanów liściastych wzrosła z 13 do 23,2%.

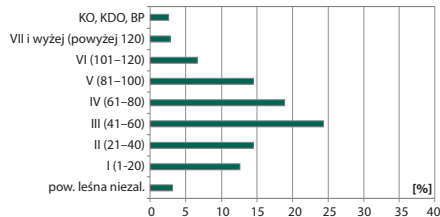

Struktura powierzchniowa udziału gatunków panujących w lasach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe w latach 1945–2012 (BULiGL, GUS)

Struktura wiekowa

W wiekowej strukturze lasu dominują drzewostany III i IV klasy wieku, występujące odpowiednio na 26,4% i 18,7% powierzchni. Drzewostany powyżej 100 lat wraz z KO, KDO i BP zajmują w PGL Lasy Państwowe 12% powierzchni. Udział powierzchni niezalesionej wynosi 3,9%.

Wskaźnikiem zmiany struktury wiekowej drzewostanów jest stały wzrost udziału drzewostanów w wieku powyżej 80 lat, z ok. 0,9 mln ha w 1945 r. do prawie 1,96 mln ha w latach 2008–2012 (bez KO, KDO). Przeciętny wiek drzewostanów w Lasach Państwowych w tym okresie, wg WISL, wynosił 58 lat.

Struktura udziału powierzchniowego drzewostanów według klas wieku w Lasach Państwowych (WISL)

Zalesienia

Podstawą prac zalesieniowych w Polsce jest „Krajowy program zwiększania lesistości” (KPZL). Z inicjatywy i na zlecenie Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa program ten został opracowany przez Instytut Badawczy Leśnictwa i 23 czerwca 1995 r. zaakceptowany do realizacji przez Radę Ministrów.

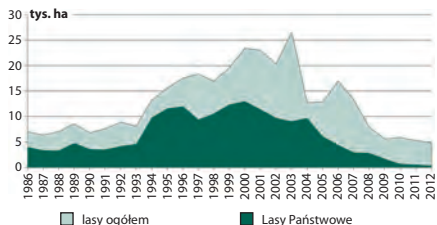
Głównym celem KPZL jest wzrost lesistości kraju do 30% w 2020 r. i 33% w roku 2050 oraz zapewnienie optymalnego przestrzenno-czasowego rozmieszczenia zalesień, a także ustalenie priorytetów ekologicznych i gospodarczych oraz instrumentów realizacyjnych.

W roku 2012 wykonano zalesienia sztuczne na 4853,7 ha gruntów wszystkich kategorii własności. Największe powierzchnie zalesiono w województwach warmińsko-mazurskim – 878,7 ha i mazowieckim – 701,2 ha, najmniejsze w małopolskim – 47,7 ha i śląskim – 59,9 ha. Powierzchnia zalesień w 2012 r. była o 424 ha (o 8%) niższa w porównaniu z rokiem 2011. Według danych GUS, w 2012 r. ok. 167 ha uznano za zalesienia powstałe w wyniku sukcesji naturalnej (w roku 2011 – 169 ha).

Dotychczasowy poziom realizacji KPZL przedstawia zestawienie:

Forma własności	1995–2000		2001–2010		2011–2020	
	plan (tys. ha)	realizacja (%)	plan (tys. ha)	realizacja (%)	plan (tys. ha)	realizacja do roku 2012 (%)
Skarb Państwa	50	140	90	69	40	3
Prywatne i gminne	50	82	190	45	360	3
Razem	100	111	280	53	400	3

Środki z budżetu państwa oraz pożyczka Europejskiego Banku Inwestycyjnego umożliwiły Lasom Państwowym, począwszy od 1994 r., zwiększanie rozmiaru zalesień w stosunku do lat poprzednich (1988–1993), kiedy to zalesiano średnio rocznie 3,9 tys. ha gruntów porolnych i nieużytków. W latach 1994–2004 średnia powierzchnia zalesień w Lasach Państwowych wynosiła ok. 10,8 tys. ha. Począwszy od roku 2005 rozmiar zalesień systematycznie się zmniejsza. W 2005 r. w Lasach Państwowych zalesiono powierzchnię 6,1 tys. ha, a w roku 2012 jedynie 0,4 tys. ha.

Rozmiar zalesień sztucznych w Polsce w latach 1986–2012 (GUS)

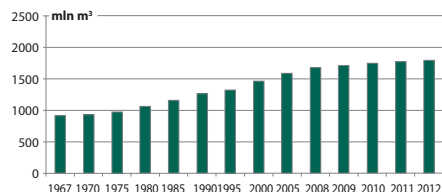
Istotnym problemem w realizacji KPZL na gruntach państwowych jest znaczne zmniejszenie się powierzchni gruntów porolnych i nieużytków przekazywanych Lasom Państwowym do zalesień przez Agencję Nieruchomości Rolnych. Na niektórych obszarach istotnym czynnikiem ograniczającym możliwości zalesieniowe jest też ochrona siedlisk przyrodniczych w ramach sieci Natura 2000.

Poza zalesieniami (dotyczącymi terenów rolnych i nieużytków) uprawy leśne są zakładane jako odnowienia powierzchni, z których usunięto drzewostany dojrzałe. Odnowienia lasu (bez dolesień i wprowadzania II piętra) w 2012 r. wykonano na powierzchni 52 808 ha gruntów wszystkich kategorii własności, z czego 5899 ha (11,2%) stanowiły odnowienia naturalne.

Charakterystyka zasobów drzewnych

Według WISL zasoby drzewne wszystkich form własności w okresie 2008–2012 osiągnęły 2405 mln m³ grubizny brutto, z czego na Lasy Państwowe przypada 1908 mln m³. Ostatnia aktualizacja, sporządzona na 1 stycznia 2012 r., wykazała, że zasoby drzewne w lasach zarządzanych przez PGL LP wynoszą 1795 mln m³ grubizny brutto.

Począwszy od 1967 r., kiedy to w Lasach Państwowych wykonano pierwszą aktualizację zasobów drzewnych, rejestrowany jest ich stały wzrost.

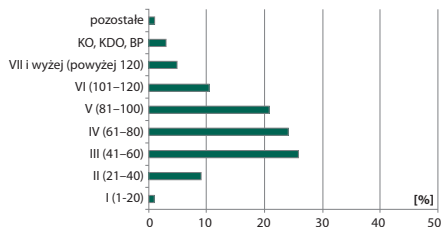

Wielkość zasobów drzewnych w Lasach Państwowych w latach 1967–2012 w mln m³ grubizny brutto (aktualizacja)

Na drzewostany III i IV klasy wieku przypada w Lasach Państwowych 50% zasobów drzewnych. Miąższość drzewostanów powyżej 100 lat wraz z KO, KDO i BP wynosi 18%.

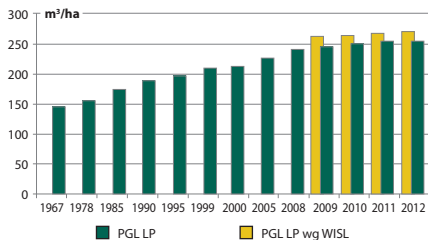
W układzie miąższościowym na sosnę w Lasach Państwowych przypada 63,9% zasobów drzewnych. W porównaniu ze strukturą zasobów w lasach prywatnych Lasy Państwowe charakte-

ryżują się mniejszym udziałem miąższościowym gatunków liściastych.

Struktura udziału miąższościowego drzewostanów według klas wieku w Lasach Państwowych (WISL)

Według aktualizacji stanu powierzchni leśnej i zasobów drzewnych w Lasach Państwowych, sporządzonej na 1 stycznia 2012 r., w odniesieniu do powierzchni leśnej zalesionej przeciętna zasobność drzewostanów wynosiła 254 m³/ha. Według wyników WISL przeciętna zasobność drzewostanów w odniesieniu do powierzchni leśnej ogółem w lasach zarządzanych przez PGL LP to 270 m³/ha.

Przeciętna zasobność drzewostanów w Lasach Państwowych w latach 1967–2012 w m³/ha grubizny brutto (GUS, BULiGL, WISL)

W okresie ostatnich 20 lat, tj. od stycznia 1992 r. do stycznia 2012 r., w lasach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe przyrost grubizny drewna brutto wyniósł 1129 mln m³. W tym cza-

sie pozyskano 628 mln m³ grubizny, co oznacza, że 501 mln m³ grubizny brutto, odpowiadające 44% całkowitego przyrostu, zwiększyło zasoby drewnne na pnju.

O tym, że ogólny wzrost zasobów drzewnych jest nie tylko skutkiem zwiększania powierzchni lasu, świadczą zmiany zasobności (miąższości na hektar) poszczególnych klas wieku. We wszystkich klasach wieku (oprócz KO/KDO) obserwowany jest stały wzrost tego wskaźnika. Wzrost zasobów drzewnych to przede wszystkim wynik realizacji pozyskania drewna w Lasach Państwowych zgodnie z zasadą trwałości lasów i konsekwentnego powiększania ich powierzchni. W pewnym stopniu zarejestrowany wzrost zasobów wynika ze stosowania dokładniejszych metod inwentaryzacji.

Hodowla lasu

Cele i zasady hodowli lasu

Celem hodowli lasu jest zapewnienie trwałości i ciągłości rozwoju ekosystemów leśnych. Leśnicy realizują ten cel przez stosowanie, wzorowanych na procesach naturalnych, metod odnowienia i kształtowania struktury gatunkowej i wiekowej drzewostanów. Zabiegi odnowieniowe, pielęgnacyjne i ochronne dotyczą wszystkich faz rozwojowych drzewostanów.

W Lasach Państwowych szczególną uwagę zwraca się na ekologiczne podstawy rozwoju drzew i drzewostanów. Wyraża się to przede wszystkim w dokładnym rozpoznaniu warunków glebowo-siedliskowych, niezbędnym do zachowania lub przywracania zgodności gatunków z warunkami siedlisk, i ochronie ekosystemów zbliżonych do naturalnych (lasów

ługowych i olsowych, śródleśnych zbiorników i cieków wodnych, bagien, torfowisk, wrzoso-wisk, stanowisk rzadkich gatunków roślin i ostoi zwierzyzny).

Ważniejsze prace z zagospodarowania lasu, wykonane w PGL Lasy Państwowe w roku 2012 (dane w ha):

1. Prace szkółkarskie (ogólna powierzchnia produkcyjna szkółek leśnych)	2 282
2. Odnowienia i zalesienia (wraz z dolesianiem luk i wprowadzaniem II piętra) w tym:	56 255
– odnowienia naturalne	4 964
– zalesienia ogółem	533
– w tym: sukcesja naturalna	139
3. Poprawki i uzupełnienia	5 684
4. Pielęgnowanie lasu ogółem	308 414
w tym:	
– podszyty	584
– pielęgnowanie gleby i niszczenie chwastów	158 674
– czyszczenia wczesne	60 778
– czyszczenia późne	84 007
– inne zabiegi pielęgnacyjne (m.in. podkrzesywanie drzew)	4 371
5. Trzebieże ogółem	440 235
w tym trzebieże wczesne	114 058
6. Melioracje ogółem	57 193
w tym nawożenie mineralne lasu	22
7. Przebudowa drzewostanów ogółem	9 718

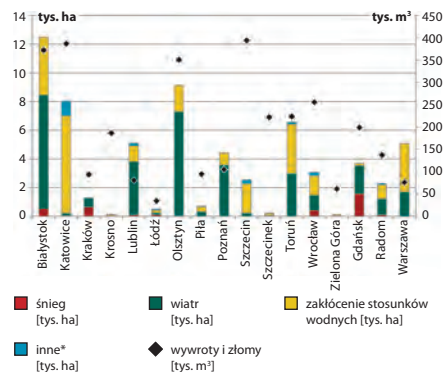
Ochrona lasu

Zagrożenie środowiska leśnego w Polsce należy do najwyższych w Europie. Wynika to ze stałego, równoczesnego oddziaływania wielu

czynników powodujących niekorzystne zjawiska i zmiany w stanie zdrowotnym lasów. Negatywnie oddziałujące czynniki, określane często jako stresowe, można sklasyfikować z uwzględnieniem pochodzenia jako abiotyczne, biotyczne i antropogeniczne.

Zagrożenia lasów przez czynniki abiotyczne

W roku 2012 w Lasach Państwowych szkody spowodowane czynnikami abiotycznymi stwierdzono na powierzchni 65,3 tys. ha drzewostanów w wieku powyżej 20 lat. Prawie 33 tys. ha drzewostanów uległo uszkodzeniu w wyniku działania wiatru. Na blisko 27 tys. ha zarejestrowano szkody związane z wahaniami poziomu wód gruntowych, na 3,7 tys. ha – z opadami śniegu, na 1,1 tys. ha – z opadami gradu.

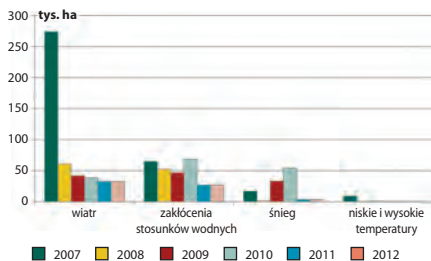
* grad, imisje zanieczyszczeń, niskie i wysokie temperatury, pożary

Powierzchnia występowania szkód spowodowanych przez wybrane czynniki abiotyczne oraz mięszczość pozyskanych wywrotów i złomów w drzewostanach w wieku powyżej 20 lat według RDLP w 2012 r.

W 2012 r. występowanie szkód związanych z działaniem czynników abiotycznych zanotowano na największej powierzchni (12,5 tys. ha)

w RDLP Białystok. Pod względem miąższości drewna pozyskanego z wywrotów i złomów największe szkody wystąpiły na terenie RDLP Szczecin (394 tys. ha m³).

Z danych obejmujących lata 2007–2012 wynika, że lasy narażone są na stałą presję związaną ze skrajnie niekorzystnymi warunkami termicznymi i z wahaniami poziomu wód oraz na losowe występowanie pozostałych czynników.

Powierzchnia występowania szkód ze strony czynników abiotycznych w Lasach Państwowych w latach 2007–2012

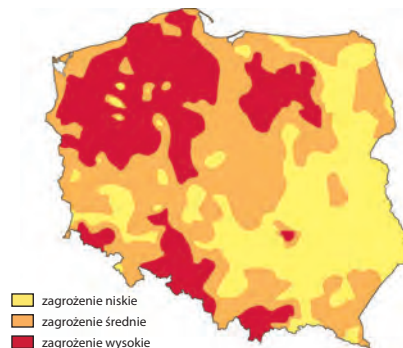
Zagrożenia lasów przez czynniki biotyczne

Zagrożenie lasów przez owady

Lasy Polski są stale nękane przez liczną grupę czynników biotycznych, wśród których największe znaczenie mają szkodliwe owady i patogeniczne grzyby, zwłaszcza gatunki mające tendencję do masowego występowania w formie cyklicznie powtarzających się gradacji i epifitoz. Powodują one różnego rodzaju uszkodzenia drzewostanów, a w skrajnych przypadkach ich całkowite zniszczenie.

Opracowana w 1996 r. rejonizacja kraju dzieli Polskę pod względem zagrożenia ze strony owadów szkodliwych pierwotnych i wtórnych oraz patogenów grzybowych na trzy strefy zagroże-

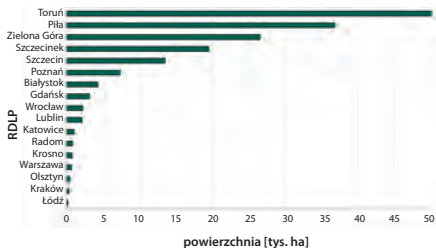
nia. Najbardziej zagrożone są lasy w północnej części Polski (zachodnia część Pojezierza Mazurskiego) i w północno-zachodniej (Pojezierze Pomorskie i Wielkopolskie), gdzie dominują szkodniki pierwotne, natomiast w trzech regionach południowej części kraju (Sudetach, Śląsku Opolskim i Beskidzie Wysokim) główną rolę odgrywają szkodniki wtórne.

Strefy zagrożenia lasów Polski przez szkodniki owadzie (łącznie – pierwotne i wtórne) wg IBL

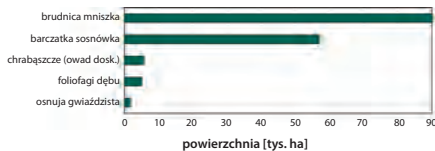
W 2012 r. odnotowano 23-procentowy wzrost aktywności szkodliwych owadów w porównaniu z rokiem poprzednim. Zabiegi ratownicze ograniczające liczebność populacji 50 gatunków owadów wykonano na łącznej powierzchni 170,3 tys. ha, o 32 tys. ha większej niż w 2011 r. Największą dynamiką rozwoju populacji charakteryzowały się szkodniki liściożerne drzewostanów sosnowych oraz szkodniki korzeni drzew i krzewów leśnych.

Główną przyczyną zaistniałej sytuacji był znaczny wzrost zagrożenia ze strony brudnicy mniszki *Lymantria monacha* L. i barczatki sosnowych *Dendrolimus pini* L. W drzewostanach sosnowych zabiegi ograniczania liczebności populacji szkodników liściożernych przeprowadzono na

Ograniczenie liczebności populacji owadziach szkodników leśnych w 2012 r. w poszczególnych RDLP (IBL)

łączonej powierzchni 148,9 tys. ha (o 78,3 tys. ha większej niż w roku poprzednim), w tym brudnicę mniszkę zwalczano na powierzchni 90,3 tys. ha, a barczatkę sosnową na 57,0 tys. ha.

Powierzchnia drzewostanów objętych zabiegami ochronnymi przeciwko ważniejszemu szkodnikowi liściożernemu w 2012 r.

Zwiększeniu uległo także zagrożenie drzewostanów liściastych przez miernikowce *Geometridae* i zwójki dębowe *Tortricidae*. Wymienione szkodniki liściożerne drzewostanów liściastych objęto zabiegami chemicznego zwalczania na powierzchni 5,0 tys. ha, o 4,8 tys. ha większej niż w roku 2011. Zmniejszyło się natomiast zagrożenie ze strony imagines chrabąszczy *Melolontha* spp., co przełożyło się na znaczne ograniczenie powierzchni zabiegów ochronnych wykonanych przeciwko tej grupie szkodników (z 44,9 tys. ha w 2011 r. do 5,6 tys. ha w 2012 r.).

Ogólna powierzchnia upraw i młodników sosnowych objętych zabiegami ograniczania liczebności populacji szkodliwych owadów wyniosła 10,2 tys. ha i była o ok. 0,9 tys. ha mniejsza w porównaniu z 2011 r. Najgroźniejsze szkodniki upraw – szeliniaki – zwalczane były na powierzchni 5824 ha.

Łączna powierzchnia lasów objęta zabiegami ratowniczymi przeciwko szkodnikom drzewostanów świerkowych i modrzewiowych wyniosła 221 ha i była o 50% mniejsza w stosunku do roku poprzedniego.

Zabiegi ratownicze w uprawach i szkółkach przeciwko szkodnikom korzeni drzew i krzewów leśnych przeprowadzono na łącznej powierzchni 419 ha. Zwalczano głównie larwy (pędraki) dwu gatunków chrabąszczy: majowego *Melolontha melolontha* L. i kasztanowca *M. hippocastani* F.

W 2012 r. największe zagrożenie ze strony szkodników wtórnych stwarzały przede wszystkim następujące gatunki owadów: przyplaszczek granatek (*Phaenops cyanea* F.), smoliki (*Pissodes* spp.) i cetyńce (*Tomicus* spp.) w drzewostanach sosnowych, kornik drukarz (*Ips typographus* L.) i czterooczek świerkowiec (*Polygraphus poligraphus* L.) w drzewostanach świerkowych oraz opiętek dwupłatkowy (*Agrilus biguttatus* F.) w drzewostanach dębowych.

Mięszczość drewna usuniętego w 2012 r. z drzewostanów iglastych w ramach cięć sanitarnych wyniosła 3,8 mln m³, w tym 63% (2,4 mln m³) stanowiły wywroty i złomy. W porównaniu z 2011 r. była mniejsza o 12%.

Znacznie niższy poziom zagrożenia ze strony szkodników wtórnych i czynników abiotycznych, wyrażony mięszczością drewna usuniętego w ramach cięć sanitarnych, odnotowano w 2012 r. w drzewostanach liściastych, w których pozyskano 1,1 mln m³ drewna, w tym 70% (0,8 mln m³) stanowiły wywroty i złomy.

Zagrożenie lasów przez grzybowe choroby infekcyjne

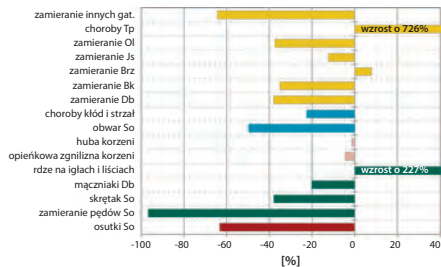
W 2012 r. choroby infekcyjne wystąpiły na łącznej powierzchni 323,7 tys. ha drzewostanów, co w porównaniu z rokiem 2011 oznacza zmniejszenie się areалу o 77,6 tys. ha (o 19,3%). Najistotniejsza zmiana dotyczyła zjawiska zamierania pędów sosny, które zarejestrowano na łącznej powierzchni zaledwie 1,25 tys. ha. W porównaniu z 38,5 tys. ha w 2011 r. stanowiło to aż 30-krotne zmniejszenie się powierzchni; 82% areалу szkód znajdowało się (podobnie jak w roku poprzednim) na terenie RDLP Toruń.

Niemal trzykrotnie zmniejszyła się również powierzchnia występowania osutek sosny, natomiast w trzykrotnie większym nasileniu wystąpiły rdze na igłach i liściach (zwłaszcza w RDLP Łódź). Występowanie objawów pozostałych chorób aparatu asymilacyjnego (skrętała sosny, mączniaka dębu) rejestrowano na mniejszych powierzchniach niż w roku poprzednim (odpowiednio o 38% i 20%).

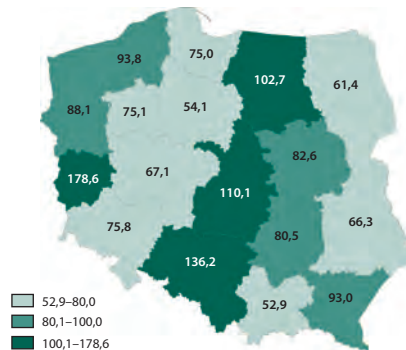
Od kilku lat utrzymuje się tendencja poprawy stanu zdrowotnego drzewostanów liściastych. Również w 2012 r. nasilenie występowania zjawiska zamierania gatunków liściastych: dębów, buków, olszy i jesionów zmniejszyło się odpowiednio o 38%, 35%, 37% i 12%. Tylko nieznacznie (o 92 ha) wzrósł areał symptomów zamierania brzozy, ale choroby topól (raki, pomór, zgorzel kory i zamieranie drzew) łącznie zarejestrowano w rozmiarze większym o 380 ha. Zanotowano również mniejszy rozmiar powierzchni ze szkodami spowodowanymi przez obwar sosny oraz choroby kłód i strzał, odpowiednio o 50% i 23%. Łączne występowanie chorób korzeni stwierdzono na powierzchni mniejszej o 7 tys. ha, przy czym areał szkód od opieńkowej zgłizniza korzeni zmalał o niemal 5%, a od huby korzeni – o 1,5%.

Porównanie stanu zdrowotnego lasów z rokiem 2011 w poszczególnych RDLP wskazuje w większości przypadków na poprawę. Znaczą-

cy wzrost areálu zagrożenia (o 78,6%) nastąpił w RDLP Zielona Góra, co wynikało wyłącznie z powodu 20-krotnie większej powierzchni występowania osutki sosny (ok. 2,8 tys. ha w porównaniu ze 130 ha w 2011 r.).

Zmiany powierzchni chorób infekcyjnych w 2012 r. w porównaniu z rokiem 2011 (%)

Zmiany powierzchni występowania chorób infekcyjnych w 2012 r. wyrażone procentem powierzchni zagrożenia w roku poprzednim

W szkółkach powierzchnia występowania chorób zwiększyła się w porównaniu z rokiem poprzednim o 93,5 ha. Występowanie chorób w drzewostanach w wieku do 20 lat zanotowano

na obszarze mniejszym o 33,0% (o 17,5 tys. ha). Również w drzewostanach dojrzałych choroby aparatu asymilacyjnego występowały na powierzchni mniejszej o 17% (o 60 tys. ha), a to z uwagi na istotnie mniejszy (35-krotnie) rozmiar występowania zjawiska zamierania pędów sosny.

Szkody powodowane przez zwierzynę

W sezonie 2011/2012 uszkodzenia drzew przez zwierzynę w odnowieniach lasu wystąpiły na łącznej powierzchni 97 tys. ha, w tym na 37 tys. ha w uprawach, 39 tys. ha w młodnikach i 21 tys. ha w drzewostanach starszych klas wieku.

Na podstawie danych z ośmioletniego okresu inwentaryzacji uszkodzeń odnowień przez jeleniowate – po okresie utrzymywania się powolnego, ale jednak spadkowego trendu presji jeleniowatych – od 2010 r. daje się zauważyć odwrócenie tej sytuacji.

Zagrożenia antropogeniczne

Pożary lasów

W roku 2012 w Lasach Państwowych wystąpiło 3112 pożarów (33,6 % pożarów lasu w Polsce) na powierzchni 1216 ha (16,8% ogółu) – z wyłączeniem terenów użytkowanych przez wojsko. Najwięcej pożarów powstało w lasach RDLP Katowice (516), Radom (389), Zielona Góra (350) i Wrocław (311). Największą powierzchnię objęły pożary na terenie RDLP Katowice (410 ha) i Radom (140 ha) – 45% powierzchni wszystkich pożarów w LP.

Średnia powierzchnia jednego pożaru w Lasach Państwowych wyniosła 0,39 ha (w lasach pozostałych form własności – 0,98 ha).

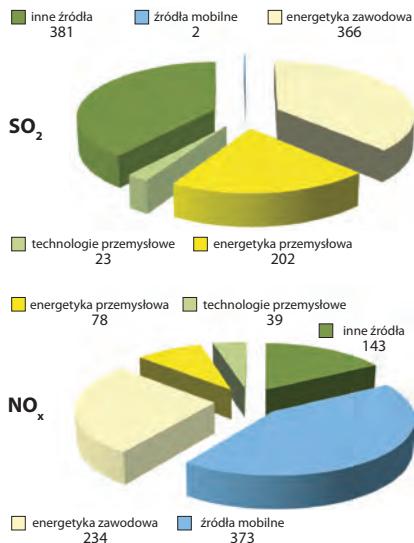
Głównymi przyczynami pożarów w LP były podpalenia (40%) oraz nieostrożność dorosłych (20%). W wyniku przerzutów ognia z gruntów nieleśnych powstało 8,5% pożarów (11% pod względem powierzchni spalonych drzewosta-

nów). Ciągłe znaczną pozycję stanowią pożary, których przyczyn nie ustalono (23,5% oraz 23,6% powierzchni spalonych drzewostanów).

Najbardziej palnym miesiącem był marzec (26,3% pożarów). Najmniej pożarów w sezonie palności powstało w czerwcu i wrześniu.

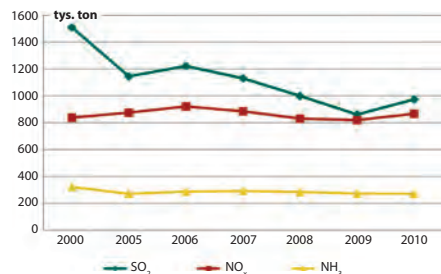
Zanieczyszczenia powietrza

Według danych szacunkowych GUS całkowite emisje zanieczyszczeń do atmosfery w Polsce w 2010 r. wyniosły powyżej 974 tys. ton dwutlenku siarki i tylko nieco mniej (867 tys. ton) tlenków azotu. Jest to odpowiednio 64% i 103% wartości emisji z roku 2000. Wśród krajów Unii Europejskiej całkowita emisja głównych zanieczyszczeń powietrza w Polsce (bezwzględnie poziomy) należy do jednej z wyższych.

Całkowita emisja dwutlenku siarki i tlenków azotu (wyrzonych w NO_x) w tys. ton według źródeł zanieczyszczeń w 2010 r. (GUS)

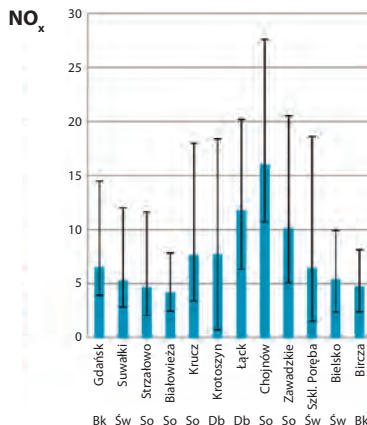
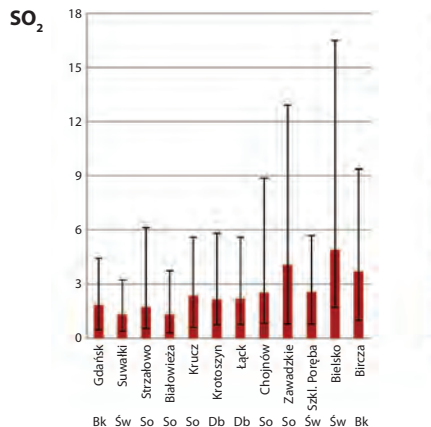
O ile trendy spadkowe emisji niektórych zanieczyszczeń powietrza w Polsce są od kilku lat obserwowane, np. dwutlenku siarki czy pyłów, o tyle emisji innych związków gazowych, choćby tlenków azotu, mimo że w ostatnim dziesięcioleciu podlegających pewnym wahaniom, nie zdołano ograniczyć.

Całkowita emisja SO₂, NO_x (wyrażonych w NO₂) i NH₃ w Polsce w tys. ton w latach 2000–2010 (GUS)

Sieć monitoringu intensywnego lasów dostarcza informacji o głównych zanieczyszczeniach na terenach leśnych różnych regionów Polski. Tworzy ją 12 stałych powierzchni obserwacyjnych, z których pięć, w drzewostanach sosnowych, zlokalizowano w nadleśnictwach Chojnów (RDPL Warszawa), Strzałowo (RDLP Olsztyn), Białowieża (RDLP Białystok), Krucz (RDLP Piła) i Zawadzkie (RDLP Katowice). Trzy powierzchnie funkcjonują w drzewostanach świerkowych nadleśnictw Suwałki (RDLP Białystok), Bielsko (RDLP Katowice) i Szklarska Poręba (RDLP Wrocław), dwie w drzewostanach dębowych w nadleśnictwach Łąck (RDLP Łódź) i Krotoszyn (RDLP Poznań) oraz dwie w buczynach nadleśnictw Gdańsk (RDLP Gdańsk) i Bircza (RDLP Krosno). W Bielsku, z powodu rozpadu drzewostanu i cięć sanitarnych, będących skutkiem gradacji korników, zaprzestano od kwietnia 2012 r. pomiarów depozycji podkoronowej.

Średnie miesięczne stężenia dwutlenku siarki i dwutlenku azotu w powietrzu na badanych powierzchniach leśnych mieściły się w granicach 0,3–16 μgSO₂·m⁻³·m⁻¹ oraz 0,8–28 μgNO₂·m⁻³·m⁻¹.

Średnie roczne oraz minima i maksima miesięczne stężenia (μg·m⁻³) dwutlenku siarki oraz dwutlenku azotu w powietrzu na Stałych Powierzchniach Obserwacyjnych Monitoringu Intensywnego w 2012 r.

Niższe niż w innych rejonach kraju stężenia dwutlenku siarki notowano w Polsce północno-wschodniej, wyższe – w Polsce południowej; w rejonach podgórskich, górskich i na Górnym Śląsku. W Polsce środkowej przyjmowały wartości pośrednie.

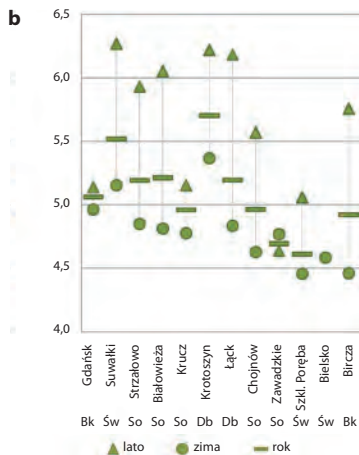
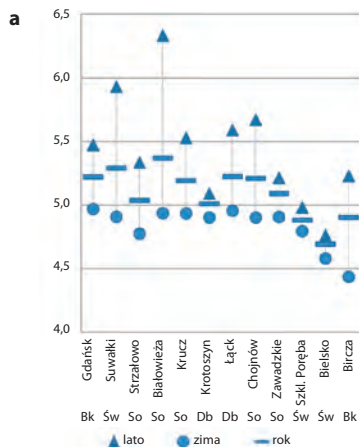
Poziom stężeń dwutlenku azotu, podobnie jak w latach poprzednich, był najwyższy na obszarze Polski środkowej. Lasy Polski północno-wschodniej oraz rejony podgórskie i górskie charakteryzowały zdecydowanie niższe stężenia NO₂, co miało związek z gęstością zaludnienia i dużym nasileniem transportu drogowego.

W składzie zanieczyszczeń powietrza wyraźnie zaznaczała się sezonowa zmienność: w miesiącach półroczna zimowego, a zwłaszcza w styczniu, lutym, listopadzie i grudniu, notowano najwyższe stężenia SO₂ i NO₂, wynikające głównie ze wzmożonych emisji tych gazów w sezonie grzewczym.

Atmosfera uwalnia się od niesionego ładunku zanieczyszczeń za pomocą m.in. opadów i osadów atmosferycznych w różnej postaci: deszczu, śniegu, mżawki, mgły itp. Do opadów kwaśnych zalicza się opady, których odczyn przyjmuje wartości pH niższe niż 5,6. Ponad połowę miesięcznych opadów na stałych powierzchniach obserwacyjnych monitoringu intensywnego, podobnie jak w roku 2011, stanowiły opady o pH poniżej 5,5.

Odczyn opadów, wyrażony wskaźnikiem pH, przyjmował średnie miesięczne wartości od 4,0 do 7,2 w opadach docierających do koron drzew i od 4,2 do 7,2 w opadach podkoronowych.

Depozyt metali ciężkich, tj. cynku, miedzi, ołowiu i kadmu, wśród których ilościowo dominował cynk, wynosił od 261 do 685 g·ha⁻¹·rok⁻¹.

Odczyn opadów bezpośrednich (a) i podkoronowych (b) na powierzchniach monitoringu intensywnego w 2012 r. Średnie pH roczne okresu letniego (V–X) i okresu zimowego (I–IV, XI–XII)

Zagrożenia trwałości lasu

Intensywne oddziaływanie czynników stresowych na las, przy ograniczonej odporności ekosystemów leśnych (np. niedostosowaniu składu gatunkowego do siedlisk i wprowadzaniu ekotypów drzew obcego pochodzenia) może prowadzić w krańcowych przypadkach do zamierania całych drzewostanów. Taka sytuacja wystąpiła m.in. w lasach sudeckich, gdzie w wyniku silnego osłabienia drzewostanów przez emisje przemysłowe, długotrwałej suszy i intensywnego występowania szkodników wtórnych w latach 1980–1991 w ramach cięć sanitarnych w PGL LP usunięto całkowicie drzewostany z powierzchni ok. 15 tys. ha i pozyskano ponad 4 mln m³ drewna posuszonego. W celu ochrony obszarów wylesionych przed erozją i degradacją niemal równolegle ze zwalczaniem szkodników wtórnych prowadzono w PGL LP prace odnowieniowe. W latach 1981–1996 ogromnym wysiłkiem leśników odnowiono ponad 14 tys. ha.

Jednym ze skutków ekologicznej katastrofy w Sudetach było podjęcie działań zmierzających do powołania instytucji, która zajęłaby się ochroną zagrożonych ekosystemów leśnych w Polsce. Wytyczne programowe dla takiej jednostki opracowali wspólnie przedstawiciele Lasów Państwowych i Instytutu Dendrologii PAN. W grudniu 1995 r. otwarto Leśny Bank Genów Kostrzyca, zlokalizowany w Miłkowie u podnóża Karkonoszy, które obok Gór Iżerskich zostały najdotkliwiej dotknięte kłęską ekologiczną z przełomu lat 70. i 80. ubiegłego wieku.

Powołanie Leśnego Banku Genów Kostrzyca było odpowiedzią na pojawiające się zagrożenia ze strony różnych czynników abiotycznych, biotycznych i antropogenicznych dla trwałości lasów. Niestety, zagrożenia te występują nadal, a zadaniem

leśników jest podejmowanie wszelkich działań zmierzających do minimalizacji ich skutków.

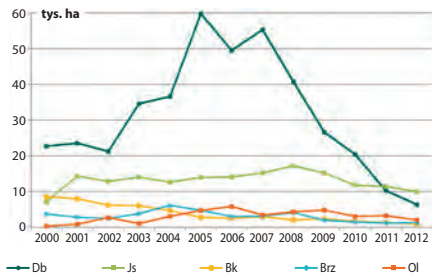
Jednym z takich działań było opracowanie przez Regionalną Dyрекcję Lasów Państwowych w Katowicach szeregu zabiegów zaradczych w odniesieniu do lasów Beskidu Śląskiego i Żywieckiego. W roku 2003, jako element Regionalnego Programu Operacyjnego Polityki Leśnej Państwa, opracowano i wdrożono „Program dla Beskidów”. W ramach programu objęto przebudową prawie 3 tys. ha drzewostanów świerkowych.

Mimo intensywnych działań zaradczych, w latach 2006–2008 obserwowano wzmożone zamieranie drzew, a w konsekwencji rozpad drzewostanów lasów beskidzkich. W roku 2006 w lasach Beskidu Śląskiego i Żywieckiego, zarządzanych przez Lasy Państwowe, pozyskano w cięciach sanitarnych 0,8 mln m³ drewna. W latach 2009–2011 zmalało tempo rozpadu górskich drzewostanów świerkowych.

Warunki pogodowe w roku 2012 nie były sprzyjające dla drzewostanów górskich. Wpłynęło to na pogorszenie się stanu zdrowotnego lasów, zwłaszcza świerkowych. W roku 2012 na terenach górskich i podgórskich RDLP Katowice, Kraków, Krosno i Wrocław w wyniku szkód atmosferycznych pozyskano 444 tys. m³ drewna, o prawie 10% mniej niż w roku 2011. Zwiększyła się natomiast (o ok. 7%) powierzchnia drzewostanów objętych występowaniem głównych czynników je osłabiających: wiatru, śniegu, zakłócenia stosunków wodnych i chorób korzeni. W stosunku do roku 2011 pozyskanie drewna świerkowego z cięć sanitarnych w drzewostanach górskich i podgórskich utrzymało się na podobnym poziomie (2011 r. – 545 tys. m³, 2012 r. – 557 tys. m³).

Występowanie wielu czynników stresowych uznaje się za przyczynę wzmożonego w ostatnich latach zamierania drzew liściastych. Z ekstremalnymi warunkami klimatycznymi – skrajnie wysokimi lub niskimi temperaturami, długotrwa-

łą suszą, zmianą poziomu wody gruntowej – wiązano występujące cyklicznie od lat siedemdziesiątych XX stulecia obumieranie dębów. Ostatnie doniesienia naukowe sugerują istotny w tym udział grzybów rodzaju *Phytophthora*. W roku 2012 zjawisko zamierania dębów obserwowano na powierzchni 6,3 tys. ha – najmniejszej od roku 2000.

Powierzchnia występowania zjawiska zamierania wybranych gatunków drzew liściastych w Lasach Państwowych w latach 2000–2012

Od kilkunastu lat obserwuje się w Polsce zjawisko zamierania jesionu. W roku 1999 obejmowało ono powierzchnię ok. 2,3 tys. ha, od roku 2001 rejestrowane było rokrocznie na powierzchni 13–14 tys. ha. W 2007 r. powierzchnia drzewostanów jesionowych dotkniętych zjawiskiem zamierania po raz pierwszy przekroczyła 15 tys. ha, a rok 2008 przyniósł kolejne pogorszenie stanu zdrowotnego drzewostanów tego gatunku – występowanie choroby zanotowano na powierzchni 17,2 tys. ha. W 2012 r. powierzchnia zamierających drzewostanów jesionowych osiągnęła najniższy poziom od roku 2000 i wyniosła 10 tys. ha.

W ostatnich latach obserwuje się stałą poprawę sytuacji w drzewostanach bukowych. W roku 2000 zamieranie buków zarejestrowano na powierzchni 8,6 tys. ha, a w 2012 r. – na 0,8 tys. ha.

Zamieranie olszy zarejestrowano po raz pierwszy w roku 1999 na powierzchni 31 tys. ha. Obecnie powierzchnia zagrożonych drzewostanów olszowych wynosi 2 tys. ha.

Łącznie w roku 2012 zjawisko zamierania drzew zaobserwowano na powierzchni 21,5 tys. ha, o 26% mniejszej niż w roku poprzednim.

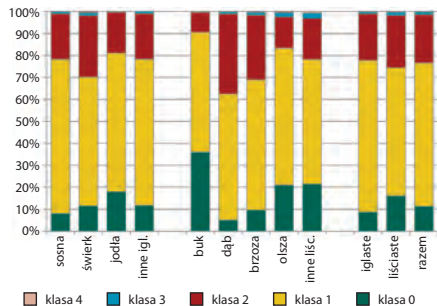
Stan uszkodzenia lasów

Stan uszkodzenia lasów w Polsce oceniany jest corocznie od 1989 r. w ramach programu Monitoringu Lasu, będącego jednym z elementów w systemie Krajowego Monitoringu Środowiska. W latach 2006–2009 przeprowadzono integrację Monitoringu Lasu z Wielkoobszarową Inwentaryzacją Stanu Lasu.

Obserwacje, którymi objęte są lasy różnych form własności oraz podlegające różnym formom ochrony, są wykonywane na powierzchniach zlokalizowanych w drzewostanach w wieku powyżej 20 lat. Wybierane są drzewa próbne wszystkich gatunków drzewiastych.

W 2012 r. ocenę defoliacji przeprowadzono na 39 300 drzewach znajdujących się na 1965 Stałych Powierzchniach Obserwacyjnych I rzędu (po 20 drzew na powierzchni).

Defoliacji nie stwierdzono (klasa defoliacji 0 – drzewa zdrowe) u 11,3% drzew objętych obserwacjami, w tym u 8,7% drzew gatunków iglastych i 16,1% drzew gatunków liściastych. Wśród gatunków iglastych najwyższy udział drzew bez defoliacji odnotowano u jodły (18,0% drzew), najniższy – u sosny (8,0% drzew). Wśród gatunków liściastych najwyższy udział drzew zdrowych wystąpił u buka (36,0% drzew), najniższy – u dębu (5,1% drzew).

Udział drzew monitorowanych gatunków na Stałych Powierzchniach Obserwacyjnych I rzędu (Monitoring Lasu) w klasach defoliacji w 2012 r.

Wśród wszystkich gatunków razem wziętych udział drzew uszkodzonych (defoliacja powyżej 25%, klasy defoliacji 2–4) wyniósł 23,4%. Wśród gatunków iglastych takich drzew było 22,2%, wśród gatunków liściastych – 25,5%. Najniższym udziałem drzew uszkodzonych wśród iglastych charakteryzowała się jodła (18,9% drzew), najwyższym odznaczał się świerk (29,8% drzew). Wśród liściastych najniższym udziałem drzew uszkodzonych charakteryzował się buk (9,5% drzew), najwyższym – dąb (37,6% drzew).

W lasach pozostających w zarządzie Lasów Państwowych udział drzew zdrowych wszystkich gatunków (klasa 0) wynosił 11,8%, uszkodzonych (klasy 2–4) – 21,8%.

Wyniki obserwacji defoliacji drzew na powierzchniach monitoringowych pozwalają na wydzielenie obszarów zróżnicowanych pod względem zdrowotności lasów. RDLP Szczecin, Szczecinek, Piła, Toruń, Zielona Góra, zachodnia część RDLP Wrocław, północno-wschodnie części RDLP Białostok oraz Lublin, środkowa część RDLP Radom, południowe rejony RDLP Kraków i Krosno to obszary o wysokiej zdrowotności drzewostanów. Znacznie osłabionym stanem zdrowotnym

drzewostanów charakteryzują się: RDLP Katowice, Olsztyn, część RDLP Warszawa, północno-wschodnia część RDLP Łódź i Krosno oraz południowe rejony RDLP Lublin.

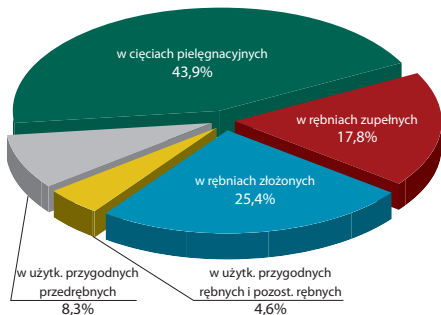
Użytkowanie lasu

Struktura pozyskania drewna

Potrzeby hodowlane, zasady regulacji struktury zasobów leśnych, zapotrzebowanie na drewno i wyroby z niego na cele gospodarcze oraz konieczność zapewnienia ekonomicznych warunków prowadzenia gospodarki leśnej uzasadniają wykorzystanie lasów jako odnawialnego źródła surowca drzewnego. Użytkowanie lasu jest realizowane na poziomie określonym przyrodniczymi warunkami produkcji, wymogami hodowlanymi i ochronnymi, a przede wszystkim zasadą trwałości lasów i zwiększania ich zasobów.

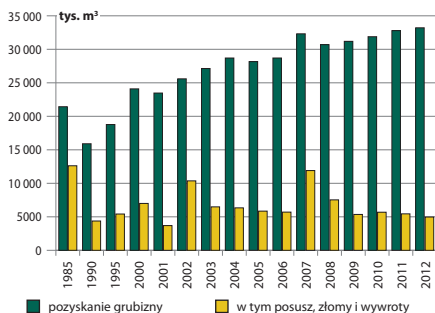
Ustalona na 10 lat w planie urządzenia lasu wielkość pozyskania drewna (grubizny) określana jest jako etat cięć. Planowana wielkość pozyskania drewna w drzewostanach dojrzałych do odnowienia, określana jako etat cięć rębnych, traktowana jest jako wielkość maksymalna dla nadleśnictwa. Wielkość tzw. użytków przedrębnych, przewidywanych do pozyskania w drzewostanach młodszych w ramach zabiegów pielęgnacyjnych, ma charakter przybliżony i może ulegać zmianie w zależności od bieżących potrzeb hodowlanych i sanitarnych.

W roku 2012 pozyskano w PGL Lasy Państwowe 35 267 tys. m³ surowca drzewnego, w tym 33 212 tys. m³ grubizny netto (ok. 99,6% orientacyjnego etatu miąższościowego cięć), z czego w ramach cięć rębnych – 16 017 tys. m³ (92,4% etatu), natomiast w cięciach przedrębnych – 17 195 tys. m³ (107,4% etatu).

Struktura pozyskania grubizny według rodzajów użytkowania w Lasach Państwowych w 2012 r.

Miąższość drewna pozyskanego w ramach porządkowania stanu sanitarnego lasu, wynikająca z usuwania posuszu, złomów i wywrotów powstałych w procesach naturalnych oraz na skutek oddziaływania wiatrów, gradacji szkodliwych owadów, zakłóceń stosunków wodnych, zanieczyszczeń powietrza oraz anomalii pogodowych, wyniosła w 2012 r. 4967 tys. m³, co stanowiło 15,0% całości pozyskania grubizny; był to najniższy udział w ostatnim dziesięcioleciu.

Udział pozyskania posuszu, złomów i wywrotów w użytkowaniu ogółem w Lasach Państwowych w okresie 1985–2012 w tys. m³ grubizny netto (DGLP)

W 2012 r. w ramach cięć zupełnych w Lasach Państwowych pozyskano prawie 5865 tys. m³ grubizny, co stanowiło 17,7% pozyskania grubizny ogółem. Powierzchnia zrębów zupełnych wyniosła 25,0 tys. ha. W porównaniu z danymi z początku lat 80. ubiegłego stulecia, gdy sięgała blisko 43 tys. ha, jest to wartość niewielka; w ostatnim 10-leciu wielkość ta kształtowała się średnio na poziomie ponad 25,6 tys. ha. Ograniczanie powierzchni zrębów zupełnych świadczy wymownie o postępie w ekologizacji gospodarki leśnej.

W ostatnich pięciu latach obserwuje się w Lasach Państwowych stabilizację wielkości pozyskania drewna, wyrażonej w miąższości grubizny netto przypadającej na jeden hektar powierzchni leśnej (w 2008 r. – 4,35 m³/ha, w 2011 r. – 4,63 m³/ha, w 2012 r. – 4,76 m³/ha). Poziom pozyskania nie przekracza dopuszczalnych możliwości użytkowania.

Sprzedż drewna

Sprzedż drewna ogółem w roku 2012 w Lasach Państwowych wyniosła 34,8 mln m³, czyli ok. 270 tys. m³ mniej niż w roku 2011 i o blisko 0,7% mniej niż planowano. Sprzedż grubizny ogółem wyniosła ok. 32,8 mln m³, czyli 98,7% planu.

Drewna tartaczno iglastego – podstawowego sortymentu decydującego o przychodach LP – sprzedano w roku 2012 ok. 10,7 mln m³, co stanowiło 98,3% założonego planu; było to mniej niż w roku 2011 o blisko 122 tys. m³. Drewna tartaczno liściastego sprzedano 2,3 mln m³, papierówek iglastych – 11,7 mln m³, a papierówek liściastych – ok. 4,2 mln m³.

W roku 2012 odnotowano spadek cen w stosunku do roku poprzedniego, odpowiednio dla drewna ogółem o 3,0%, drewna tartaczno iglastego o 3,0%, papierówki So/Md o 8,0%, papierówki Św/Jd o 7%, papierówki liściastej o 4%. Odnotowano jedynie wzrost cen drewna tartaczno liściastego o 4,0%.

Zarządzeniem nr 39 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 25 kwietnia 2012 r. zostały wprowadzone zasady sprzedaży drewna przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe na II półrocze 2012 r., zwiększające do 65% pule drewna do internetowych przetargów ograniczonych w Portalu Leśno-Drzewnym. Zmodyfikowano również działanie modułu MAKLER w aukcjach internetowych w aplikacji e-drewno.

Ochrona przyrody w Lasach Państwowych

Lasy i ich elementy stanowią najcenniejszy i najliczniej reprezentowany składnik wszystkich form ochrony przyrody i krajobrazu.

Szczególną rolę w ochronie przyrody na terenach leśnych odgrywają Lasy Państwowe, gdyż to właśnie na zarządzanym przez nie obszarze zlokalizowana jest większość wartościowych i bardzo atrakcyjnych krajobrazowo form i obiektów ochrony rodzimej przyrody, które w połączeniu z licznie występującą tu florą, fauną oraz grzybami świadczą o pozytywnej roli gospodarki leśnej w zachowaniu różnorodności biologicznej na naszym kontynencie.

Zgodnie z ustawą o lasach i polityką leśną państwa Lasy Państwowe prowadzą od lat monitoring wszystkich ustawowych form ochrony przyrody, aktualizując dane na bieżąco, m.in. przy sporządzaniu programów ochrony przyrody w nadleśnictwie.

Według stanu na 31 grudnia 2012 r. na terenie PGL LP zewidencjonowano:

- 1267 rezerwatów przyrody o powierzchni 121,7 tys. ha, w tym lasów o powierzchni 104,2 tys. ha;

- obszary Natura 2000, w tym 134 obszary ptasie (OSO) zajmujące powierzchnię 2214 tys. ha (31,8% powierzchni gruntów leśnych) oraz 722 obszary siedliskowe (OZW) o łącznej powierzchni 1641 tys. ha (23,5%);
- 10 997 pomników przyrody, w tym: 8532 pojedyncze drzewa, 1484 grupy drzew, 136 zabytkowych alei, 469 głazów narzutowych, 193 skałki, grotty i jaskinie; 191 pomników powierzchniowych (317 ha);
- 9027 użytków ekologicznych o powierzchni 29 029 ha;
- 147 stanowisk dokumentacyjnych o powierzchni 1137 ha;
- 126 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych o łącznej powierzchni 47 024 ha.

Ponadto w Lasach Państwowych istnieje 3146 stref ochronnych wokół chronionych gatunków, stref o łącznym areale 150 436 ha. Tworzy się je w celu ochrony ostoi ptaków, ssaków, gadów, owadów, roślin i porostów. Największą powierzchnię stref całorocznej ochrony wyznaczono dla ostoi ptasich – 29 891 ha.

Mówiąc o ochronie przyrody w Lasach Państwowych, należy także uwzględnić drzewostany pod szczególną ochroną: ponad 208 940 ha drzewostanów stanowiących bazę nasienną, w tym 15 496 ha wyłączonych drzewostanów nasiennych, 187 194 ha gospodarczych drzewostanów nasiennych, 1901 ha plantacji nasiennych i plantacyjnych upraw nasiennych oraz 4349 ha drzewostanów i upraw zachowawczych, dzięki którym możliwe jest propagowanie w naszych lasach rodzimych ekotypów gatunków lasotwórczych.

Lasy Państwowe podejmują również własne inicjatywy służące zachowaniu różnorodności biologicznej i odtwarzaniu zagrożonych gatunków flory i fauny. Zaliczyć do nich należy przede wszystkim „Program zachowania leśnych zasobów genowych” oraz takie projekty, jak m.in.: „Program restytucji jodły w Sudetach Zachod-

nich”, „Program restytucji cisa” oraz programy reintrodukcji głuszca i cietrzewia. W nadleśnictwach. działają m.in. ośrodki rehabilitacji zwierzęcy (9), jest także 6 ogrodów botanicznych (nadleśnictwa Kudypy, Kaliska, Gryfino, Syców, Gdańsk i OKL Gołuchów), są 4 arboreta (nadleśnictwa Karnieszewice, Marcule, Supraśl oraz LBG w Kostrzycy).

W celu ochrony cennych elementów ekosystemów jednostki organizacyjne LP tworzą i realizują projekty, korzystając z dofinansowania z funduszy unijnych, np. „Ochrona orlika krzykliwego na wybranych obszarach Natura 2000” (RDLP w Białymstoku), „Ochrona różnorodności biologicznej na obszarach leśnych, w tym w ramach sieci Natura 2000 – promocja najlepszych praktyk” (CKPŚ).

Wyrazem bogactwa gatunkowego fauny leśnej są zwierzęta łowne, których liczebność w Polsce należy do najwyższych w Europie. W odniesieniu do większości gatunków zwierząt utrzymuje się ona na wysokim poziomie, co przekłada się na występowanie na obszarach leśnych szkód powodowanych dużą presją tych gatunków na las. W ostatnim dziesięcioleciu wzrosła liczebność większości gatunków, głównie łosia (523%), daniela (267%), dzika (185%), muflona (183%) oraz jelenia (165%). Regres zaobserwowano jedynie u populacji kuropatwy (o 11%). W stosunku do roku 2011 nie odnotowano istotnych zmian w liczebności poszczególnych populacji.

Edukacja przyrodniczo-leśna w Lasach Państwowych

Edukacja przyrodniczo-leśna we wszystkich jednostkach PGL Lasy Państwowe realizowana jest na podstawie wprowadzonych Zarządzeniem nr 57 Dyrektora Generalnego Lasów Państwo-

wych z dnia 9 maja 2003 r. „Kierunków rozwoju edukacji leśnej w Lasach Państwowych” oraz „Wytucznych do tworzenia programu edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie”. Dokumenty te nadały działalności edukacyjnej charakter planowy. Od tego momentu corocznie wydawany jest „Raport z działalności edukacyjnej Lasów Państwowych”.

W różnych imprezach, głównie lekcjach terenowych, spotkaniach w szkołach i izbach edukacyjnych oraz różnego rodzaju akcjach edukacyjnych i sportowych organizowanych przez leśników w całym kraju uczestniczyło w 2012 r. blisko 3 mln osób, czyli o 1 mln więcej niż w roku poprzednim.

W ramach działalności edukacyjnej Lasy Państwowe współpracowały z ośrodkami edukacji ekologicznej, parkami narodowymi, domami kultury i muzeami, organizacjami pozarządowymi, kościołami i mediami.

Szczególną rolę w tej działalności pełni Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie. Do kalendarza edukacyjnego już na trwałe weszły takie wydarzenia edukacyjno-kulturalne, jak ogólnopolski konkurs gawęd leśnych „Bajarze z Leśnej Polany”, Ogólnopolski Przegląd Twórczości Amatorskiej Leśników OPTAL czy festyn edukacyjny z okazji „Dnia Ziemi”.

Z bogatej oferty, m.in. z konkursów plastycznych i fotograficznych, wystaw stałych i czasowych, skorzystało ponad 160 tys. osób, głównie dzieci i młodzieży.

Jednym z ważnych zagadnień realizowanych w ramach działalności edukacyjnej Lasów Państwowych jest utrwalanie pamięci historycznej, zapisanej w polskich lasach na cmentarzach, mogiłach, pomnikach i innych obiektach. Leśnicy dokładają wielu starań, aby takie miejsca nie zagięły, a wraz z nimi nie zaginęła pamięć o trudnej historii kraju. Szczególnym miejscem upamiętnienia martyrologii leśników polskich jest Dom

Pamięci Walki i Męczeństwa Leśników i Drzewiarzy w Spale.

Działalność edukacyjna w Lasach Państwowych finansowana jest przede wszystkim ze środków własnych nadleśnictw, a także wojewódzkiej funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W roku 2012 wydatkowano na ten cel ponad 25 mln zł, w tym ze środków funduszu leśnego 81 tys. zł, NFOŚiGW – 264,1 tys. zł, a z WFOŚiGW – łącznie 1447,7 tys. zł.

Osoby odwiedzające lasy administrowane przez PGL Lasy Państwowe, w tym leśne kompleksy promocyjne, mają do dyspozycji m.in.: 50 ośrodków edukacji, 250 izb leśnych, 517 wiat edukacyjnych – tzw. zielonych klas, w których prowadzone są „zielone lekcje”, 957 ścieżek dydaktycznych oraz 1756 punktów edukacyjnych i 2235 innych obiektów.

Działalność edukacyjna realizowana jest również za pośrednictwem leśnego wortalu edukacyjnego www.erys.pl, odwiedzanego corocznie przez kilkaset tysięcy tzw. unikalnych użytkowników.

Uzupełnieniem aktywności edukacyjnej Lasów Państwowych jest szeroka oferta turystyczna skierowana do wszystkich grup wiekowych i społecznych. Do dyspozycji odwiedzających tereny leśne oddano bogatą bazę noclegową, składającą się łącznie z blisko 4,5 tys. miejsc w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych, w pokojach gościnnych i kwaterach myśliwskich, gdzie turyści mogą odpocząć po trudach wędrówek po ponad 20 tys. km szlaków pieszych, blisko 4 tys. km szlaków rowerowych i ok. 7 tys. km szlaków konnych. Mogą się oni także zatrzymać na ponad 300 leśnych polach biwakowych, w przeszło 500 miejscach biwakowania i ponad 200 obozowiskach. Wyodrębniono również blisko 300 miejsc w lesie i jego pobliżu,

gdzie dozwolone jest rozpalanie ognisk. Samochody pozostawić można na 87 parkingach leśnych oraz na blisko 3 tys. miejsc postoju pojazdów. Do dyspozycji gości pozostaje ponadto prawie 100 obiektów sportowych i 650 innych obiektów. O pełnym zakresie leśnej oferty turystycznej turyści mogą dowiedzieć się za pośrednictwem utworzonej w 2010 r. witryny internetowej www.czaswlas.pl.

Leśne kompleksy promocyjne

Zasady zagospodarowania, integrujące cele powszechnej ochrony przyrody, trwałego użytkowania zasobów leśnych i uspołecznienia zarządzania lasami jako dobrem publicznym, doskonalone są przede wszystkim na terenie leśnych kompleksów promocyjnych (LKP). Ich powołanie na terenach Lasów Państwowych było elementem realizacji polityki leśnej państwa i zapisów ustawy o lasach. Dzięki LKP możliwy stał się szerszy kontakt pomiędzy społeczeństwem a leśnikami, celem działalności edukacyjnej na terenie LKP jest bowiem promowanie w społeczeństwie, szczególnie wśród dzieci i młodzieży, proekologicznej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej.

Osiągnięcie tego celu stało się możliwe dzięki stworzeniu w LKP rozwiniętej infrastruktury dydaktyczno-turystycznej, udostępnianej społeczeństwu najczęściej bezpłatnie. Są to: ośrodki edukacji leśnej (23), izby edukacyjne (55), wiaty edukacyjne – tzw. zielone klasy (93), ścieżki dydaktyczne (166), punkty edukacyjne (305), parki i ogrody dendrologiczne (22), obiekty kultury i tradycji (48), „zielona szkoła”, a dodatkowo – także baza noclegowa.

Leśne kompleksy promocyjne w Polsce w 2012 r.

Leśne kompleksy promocyjne to również szczególnie obszary o znaczeniu naukowym i badawczym, gdzie dzięki pełnemu rozpoznaniu środowiska leśnego prowadzone są interdyscyplinarne badania. Wyniki badań pozwalają na doskonalenie metod gospodarowania lasem i określenie

dopuszczalnych granic ingerencji gospodarczych w ekosystemy leśne. Leśne kompleksy promocyjne są ponadto alternatywą dla nadmiernie przeciążonych ruchem turystycznym parków narodowych, w których turystyka odbywa się według rygorystycznych, ściśle określonych zasad.

We wszystkich 17 regionalnych dyrekcjach Lasów Państwowych utworzono 25 LKP, których łączna powierzchnia wynosi blisko 1208 tys. ha, w tym w PGL Lasy Państwowe – 1180 tys. ha, co odpowiada ponad 15,5% powierzchni znajdującej się w zarządzie PGL LP.

Promocja zrównoważonego leśnictwa

Za koordynację działań promocyjnych w Lasach Państwowych odpowiedzialne jest Centrum Informacyjne LP (CILP).

W 2012 r. działania o charakterze promocyjnym, realizowane przez Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, ukierunkowane były przede wszystkim na utrwalenie i wzmocnienie powszechnego przekonania, że polskie lasy są dobrze zarządzane przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, a leśnicy dbają o stan środowiska naturalnego. Prowadząc zrównoważoną gospodarkę leśną, nie zapominają o potrzebach społeczeństwa, stale udostępniają i rozbudowują sieć leśnej infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i edukacyjnej.

Począwszy od II połowy 2012 r. działania promocyjne koordynowane przez CILP zostały zintegrowane w ramach nowej kampanii pod hasłem: „Lasy Państwowe. Zapraszamy”. Jej celem jest wykreowanie w grupie docelowej (mieszkańcy średnich i dużych miast, w wieku od 30 do 60 lat, w tym rodziny z dziećmi) przekonania, że polskie lasy są dobrze przygotowane przez leśników z Lasów Państwowych do aktywnego i atrakcyjnego w nich wypoczynku. W ramach tej kampanii zorganizowano imprezy i wydarzenia o zasięgu ogólnokrajowym i regional-

nym, takie jak: „Dni otwarte”, „Wakacje w lesie” i „Grzybobranie”. Równolegle – w ramach akcji „Sadzenie Lasu Erasmusa”, „Las kultury” czy „Leśnicy każdego roku sadzą 500 mln drzew” – starano się dotrzeć do społeczeństwa z informacją o dobrym stanie polskich lasów, o które dbają leśnicy z Lasów Państwowych.

Centrum Informacyjne Lasów Państwowych organizowało lub współorganizowało w 2012 r. wiele imprez skierowanych do ogółu społeczeństwa. Odbyły się m.in.:

- Piknik naukowy – największa tego typu impreza w Europie, przygotowana przez Polskie Radio i Centrum Nauki Kopernik.
- Centralne obchody „Święta Polskiej Niezależności” – festyn edukacyjny na terenie Leśnego Ośrodka Edukacyjnego w Jedlni-Letnisku.
- „Ursynalia 2012 – Warsaw Student Festival” – festiwal studencki na terenie kampusu SGGW w Warszawie.
- Festyn „Dzień Ziemi”, organizowany na Polu Mokotowskim w Warszawie wspólnie z Fundacją Ośrodka Edukacji Ekologicznej.
- „Wielkie grzybobranie” w Długosiodle, organizowane wspólnie z Nadleśnictwem Wyszków.
- „Choinka Nadziei” przygotowana we współpracy z Fundacją Arka.

W maju 2012 r. Lasy Państwowe brały udział w programie edukacyjno-prewencyjnym „Numery Twoich Przyjaciół”. Program zorganizowano w jedenastu miastach Polski, gdzie odbyły się seminaria połączone z koncertami.

Centrum Informacyjne LP realizowało w roku 2012 plan wydawniczy dostosowany do potrzeb edukacyjnych i promocyjnych LP. Opublikowano ogółem 21 pozycji nieperiodycznych. Były to wydawnictwa branżowe i promocyjne w nakładach od kilkuset do nawet 11 tys. egzemplarzy (instrukcje).

W 2012 r. wydawano trzy tytuły prasowe: miesięcznik „Głos Lasu” – magazyn wewnętrzny Lasów Państwowych (nakład 16 tys. egzemplarzy), miesięcznik „Biuletyn Informacyjny Lasów Państwowych” (1,5 tys. egzemplarzy) oraz kwartalnik „Echa Leśne”. To ostatnie czasopismo przeszło w 2012 r. gruntowną zmianę. Przekształcono jego cykl wydawniczy z miesięcznego na kwartalny, zwiększono nakład do 21 tys. egzemplarzy i objętość do 80 stron, wprowadzono nową szatę graficzną.

Centrum Informacyjne LP prowadziło też działalność promocyjną w Internecie. Strona internetowa Lasów Państwowych www.lasy.gov.pl to podstawowe źródło informacji o PGL LP oraz o tym, co dzieje się w polskich lasach. W 2012 r. strona odnotowała znaczący wzrost oglądalności. Odwiedziło ją 1,187 mln tzw. unikalnych użytkowników (o 750 tys. więcej niż w roku poprzednim). Centrum prowadzi także serwisy: czaswlas.pl i eRys.pl oraz nadzoruje strony BIP jednostek Lasów Państwowych (www.bip.lasy.gov.pl).

W 2012 r. na stronie Lasów Państwowych prowadzona była transmisja na żywo z gniazda bielików, znajdującego się na terenie Nadleśnictwa Kutno (wspólny z Komitetem Ochrony Orłów projekt Bieliki Online). Pod koniec roku uruchomiono kolejny przekaz – z pańnika żubrów, znajdującego się na terenie Nadleśnictwa Browski.

Działalność Centrum Informacyjnego LP w Internecie była też związana w 2012 r. z portalami społecznościowymi. Centrum wspierało administratorów ponad pięćdziesięciu stron nadleśnictw mających swoje profile na Facebooku. Prowadziło profile akcji Bieliki Online (19,5 tys. fanów) i Żubry Online oraz profile serwisów eRys.pl (1100 fanów) i czaswlas.pl (700 fanów). Promowało Lasy Państwowe również poprzez innego rodzaju działalność medialną: produkcję telewizyjną, audycje radiowe oraz artykuły w prasie pozaleśnej.

Do najważniejszych produkcji telewizyjnych i radiowych w roku 2012 należy zaliczyć:

- „Prosto z lasu” – cykl 26 odcinków programów w paśmie TVP INFO, promujący proekologiczne postawy i działania w społeczeństwie, przedstawiający polskich leśników wprowadzających od lat w życie idee zrównoważonej gospodarki leśnej.
- „Dzika Polska – Bogatsze życie” – cykl 18 audycji o tematyce przyrodniczo-leśnej na antenie TVP Polonia.
- „Las bliżej nas” – cykl 14 odcinków na antenie TVP1, będących kompendium wiedzy o lasach.
- „Sygnały Dnia” – cykl 48 audycji na antenie Programu I Polskiego Radia o gospodarce leśnej i działaniach proekologicznych z udziałem leśników.

Poza stałymi cyklami telewizyjnymi i radiowymi Centrum Informacyjne LP dbało również o obecność leśników w wielu innych programach, których celem była promocja Lasów Państwowych. Współpracowało z ORWLP w Bedoniu przy realizacji filmów przyrodniczych.

Projekty z udziałem środków Unii Europejskiej

Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe jest beneficjentem trzech projektów infrastrukturalnych znajdujących się na liście projektów indywidualnych dla Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007–2013:

1. „Zwiększanie możliwości retencyjnych oraz przeciwdziałanie powodzi i suszy w ekosystemach leśnych na terenach nizinnych”. Całkowity koszt realizacji projektu, w którym

uczestniczy 178 nadleśnictw ze wszystkich RDLP, wynosi 196, 6 mln zł. Maksymalna kwota wydatków kwalifikowalnych – 160 mln zł, dofinansowanie – 136 mln zł. Zgodnie z umową zostanie zrealizowanych 3300 obiektów oraz zretencjonowane 31 mln m³ wody. Kwota wydatków wszystkich RDLP objętych projektem wyniosła w 2012 r. 72,5 mln zł, co stanowi 42,5% założonego planu.

2. „Przeciwdziałanie skutkom odpływu wód opadowych na terenach górskich. Zwiększenie retencji i utrzymanie potoków oraz związanej z nim infrastruktury w dobrym stanie”. Projekt prowadzony jest na obszarze całej południowej części Polski, w 55 nadleśnictwach czterech regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych (Krosno, Katowice, Kraków, Wrocław) i obejmuje budowę 3500 obiektów (w tym 410 zbiorników). Objętość retencjonowanej wody wyniesie ok. 1,3 mln m³. Całkowita wartość brutto projektu to 172,2 mln zł, z czego 119 mln zł zostanie zrefundowane ze środków Funduszu Spójności. Maksymalna kwota wydatków kwalifikowalnych wynosi 140 mln zł. Zaawansowanie finansowe projektu wyniosło w 2012 r. 16% – wydatkowano łączną kwotę 22,4 mln zł.

3. „Rekultywacja na cele przyrodnicze terenów zdegradowanych, popoligonowych i powojkowych zarządzanych przez PGL LP”. Projekt jest prowadzony w 57 nadleśnictwach 15 regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych. Powierzchnia poddana rekultywacji wyniesie 24,3 tys. ha. Całkowity koszt realizacji projektu to 130,7 mln zł, maksymalna kwota wydatków kwalifikowalnych – 113,4 mln zł, dofinansowanie – 96,4 mln zł. Zaawansowanie finansowe projektu wyniosło w 2012 r. 12,4% – wydatkowano łączną kwotę 14,1 mln zł.

Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych prowadzi projekt „**Ochrona różno-**

rodności biologicznej na obszarach leśnych, w tym w ramach sieci Natura 2000 – promocja najlepszych praktyk”, który uzyskał dofinansowanie w ramach realizowanego ze środków Unii Europejskiej Instrumentu Finansowego LIFE+ oraz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Projekt, rozpoczęty w roku 2012, będzie realizowany w dwu następnych latach. Łączny jego budżet to ok. 2 mln EUR, z czego prawie do 90% będzie podlegało refundacji. Suma wydatków kwalifikowalnych poniesionych na realizację projektu w 2012 r. wyniosła 634,5 tys. zł, czyli ok. 8% jego wartości.

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych w latach 2010–2013 realizowała dwa projekty współtworzące kampanię informacyjno-edukacyjną „Świadomi zagrożenia”. Były to: „**Ogień w lesie a przyroda – podniesienie świadomości mieszkańców terenów wiejskich w zakresie zapobiegania pożarom lasów”** oraz „**Ogień w lesie a przyroda II – drugi etap kampanii informującej społeczeństwo o zagrożeniu pożarowym w lasach”**. Projekty uzyskały dofinansowanie w ramach realizowanego ze środków Unii Europejskiej Instrumentu Finansowego LIFE+.

Kampania „Świadomi zagrożenia” skierowana była do mieszkańców terenów wiejskich, młodzieży szkolnej, a także turystów odwiedzających atrakcyjne turystycznie tereny leśne. Obejmowała swym zasięgiem 10 województw środkowej i wschodniej Polski. Głównym celem kampanii było podniesienie świadomości społeczeństwa w zakresie zagrożeń, które niosą pożary lasów, zarówno dla życia i mienia ludzkiego, jak i przyrody. Łączny budżet kampanii oszacowano na ok. 3,5 mln EUR, z czego do 90% będzie podlegało refundacji. Suma wydatków na realizację obydwu projektów w 2012 r. wyniosła niemal 6,3 mln zł.

Słownikzek

Budowa przerębowa (BP) – typ budowy pionowej drzewostanów polegający na wzajemnym przenikaniu się grup i kęp drzew o różnym wieku i różnej wysokości.

Czyszczenia – zespół zabiegów pielęgnacyjnych mających na celu uporządkowanie składu gatunkowego, formy zmieszania i struktury odnowienia oraz uregulowanie stopnia zagęszczenia i poprawę jakości drzewek;

czyszczenia wczesne – czyszczenia wykonywane w uprawach przed osiągnięciem przez nie zwarcia;

czyszczenia późne – czyszczenia w okresie od osiągnięcia zwarcia do rozpoczęcia procesu wydzielania drzew.

Defoliacja – ubytek liści lub igieł wzrastający wraz z pogarszaniem się stanu zdrowotnego drzewa.

Drobnica – drewno okrągłe o średnicy w grubszym końcu do 5 cm (bez kory).

Drzewostany nasienne wyłączone – najcenniejsze drzewostany nasienne, których głównym celem jest dostarczanie nasion; nie podlegają one wyrębowi przez określony czas (wyłączone z cięć rębnych).

Drzewostany zachowawcze – drzewostany wydzielone dla zachowania zagrożonych populacji drzew leśnych rodzimych proveniencji.

Ekotyp – rasa, forma ekologiczna – ogół populacji jednego gatunku drzewa lub innej rośliny, zajmujących pewien obszar; wytwarza się pod wpływem długotrwałego oddziaływania warunków ekologicznych, które decydowały o powstaniu ekotypu. Ekotypy różnią się właściwościami fizjologicznymi, rzadziej cechami morfologicznymi.

Foliofagi – owady liściożerne.

Gospodarcze drzewostany nasienne – drzewostany, których pochodzenie i dobra jakość pozwalają oczekiwać, że z nasion w nich pozyskanych otrzyma się wartościowe potomstwo, zapewniające w danych warunkach siedliskowych trwałą, jakościowo i ilościowo zadowalającą produkcję drewna.

Gradacja – masowe występowanie owadów w wyniku korzystnego dla danego gatunku układu czynników ekologicznych.

Grubizna – (1) miąższość drzewa od wysokości pniaka, o średnicy w cieńszym końcu co najmniej 7 cm w korze (dotyczy zapasu na pniu); (2) drewno okrągłe o średnicy w cieńszym końcu bez kory co najmniej 5 cm (dotyczy drewna pozyskanego);

grubizna brutto – w korze;

grubizna netto – bez kory i strat na wyróbce przy pozyskaniu.

Klasa do odnowienia (KDO) – typ budowy pionowej drzewostanów, w których przebiega równoczesne użytkowanie i odnawianie pod osłoną drzewostanu macierzystego, o stanie odnowienia nie spełniającym jeszcze zakładanych wymogów.

Klasa odnowienia (KO) – typ budowy pionowej drzewostanów, w których odbywa się równoczesne użytkowanie i odnawianie pod osłoną drzewostanu macierzystego, o stanie odnowienia pozwalającym przejść do kolejnych etapów jego pielęgnacji.

Klasa wieku – umowny okres, zwykle 20-letni, umożliwiający zbiorcze grupowanie drzewostanów według ich wieku; I klasa wieku obejmuje drzewostany do 20 lat, II – drzewostany w wieku 21–40 lat itd.

Lasy ochronne – lasy szczególnie chronione ze względu na pełnione funkcje lub stopień zagrożenia.

Lasy gospodarcze – lasy, w których prowadzi się planową hodowlę w celu realizacji funkcji

produkcyjnej drewna i innych płodów leśnych z zachowaniem zasad ładu przestrzennego i czasowego.

Lesistość (wskaźnik lesistości) – procentowy stosunek powierzchni lasów do ogólnej powierzchni geograficznej kraju (obszaru).

Leśny kompleks promocyjny (LKP) – obszar funkcjonalny o znaczeniu ekologicznym, edukacyjnym i społecznym, powołany w celu promocji trwale zrównoważonej gospodarki leśnej oraz ochrony zasobów przyrody w lasach.

Miąższość drewna – objętość drewna, mierzona w metrach sześciennych (m³).

Odnowienia – nowe drzewostany powstałe w miejscu dotychczasowych, usuniętych w toku użytkowania lub zniszczonych przez klęski żywiołowe;

odnowienia naturalne, gdy drzewostany powstają z samosiewu lub odrośli;

odnowienia sztuczne, gdy są zakładane przez człowieka.

Patogeny – czynniki wywołujące choroby; pierwotne atakują organizmy żywe, wtórne atakują drzewa uszkodzone.

pH – wskaźnik kwasowości, np. gleby.

Pierśnica – grubość (średnica) drzewa stojącego na pniu, mierzona na wysokości 1,3 m nad ziemią.

Posusz – drzewa obumierające lub obumarłe na skutek nadmiernego zagęszczenia w drzewostanie, opanowania przez szkodniki owadzie pierwotne lub wtórne, oddziaływania emisji przemysłowych, zmiany warunków wodnych itp.

Przyrost (miąższości) – zwiększenie z upływem czasu miąższości: (1) drzewa, (2) drzewostanu (z uwzględnieniem pozyskania);

przyrost bieżący – dokonuje się w określonym czasie; w zależności od długości okresu wyróżniamy:

- przyrost bieżący roczny,
- przyrost bieżący okresowy (długość okresu większa niż rok),
- przyrost bieżący z całego wieku (od momentu powstania drzewa do interesującego nas wieku);

przyrost przeciętny – iloraz przyrostu bieżącego i długości okresu:

- przyrost przeciętny roczny w okresie,
- przyrost przeciętny roczny z całego wieku.

Roczny etat miąższościowy cięć w Lasach Państwowych – rozmiar użytkowania lasu w danym roku, określony na podstawie planów urzędzenia lasu jako suma etatów cięć rębnych i przedrębnych poszczególnych nadleśnictw (orientacyjnie ok. 1/10 etatu użytkowania ustalonego na 10-lecie). Jest to wielkość zmienna, zależna od stanu lasu; suma etatów rocznych w danym nadleśnictwie musi być bilansowana w 10-leciu, tj. pod koniec obowiązującego planu urzędzenia lasu;

roczny etat miąższościowy cięć rębnych w Lasach Państwowych – suma, odniesiona przeciętnie do jednego roku, etatów cięć rębnych poszczególnych nadleśnictw; etaty cięć rębnych dla poszczególnych nadleśnictw ustalane są w planach urzędzenia lasu jako wielkości nieprzekraczalne w całych (w zasadzie 10-letnich) okresach obowiązywania tych planów;

roczny etat miąższościowy cięć przedrębnych w Lasach Państwowych – suma, odniesiona przeciętnie do jednego roku, orientacyjnych etatów cięć przedrębnych poszczególnych nadleśnictw.

Rozmiar pozyskania (użytkowania) – wielkość (miąższość) drewna do pozyskania wynikająca z planów gospodarczo-finansowych.

Różnorodność biologiczna – różnorodność form życia na Ziemi lub na danym obszarze, roz-

patrywana zazwyczaj na trzech poziomach organizacji przyrody jako:

różnorodność gatunkowa – różnorodność gatunków,

różnorodność ekologiczna – różnorodność typów zgrupowań (biocenozy, ekosystemów),

różnorodność genetyczna – różnorodność genów składających się na pulę genetyczną populacji.

Spalowanie – zdzieranie zębami przez zwierzęta kopytne kory drzew stojących lub ściętych w celu zdobycia pokarmu.

Trzebieże – cięcia pielęgnacyjne wykonywane w drzewostanach, które przeszły już okres czyszczeń, polegające na usuwaniu z drzewostanu drzew gospodarczo niepożądanych. Pozytywny wpływ trzebieży przejawia się wzmożonym przyrostem grubości, wysokości i wielkości koron drzew oraz polepszeniem jakości drzewostanu;

trzebieże wczesne – obejmują okres intensywnie przebiegającego procesu naturalnego wydzielania się drzew;

trzebieże późne – obejmują okres późniejszy.

Typ siedliskowy lasu – uogólnione pojęcie grupy drzewostanów na siedliskach o podobnej przydatności do produkcji leśnej; podstawowa jednostka klasyfikacji typologicznej w Polsce.

Użytkowanie przedrębne – pozyskiwanie drewna związane z pielęgnowaniem lasu.

Użytkowanie rębne – pozyskiwanie drewna związane z odnowieniem drzewostanu lub wylesieniem z powodu zmiany przeznaczenia gruntu; drewno pozyskane w ramach użytkowania rębego to użytki rębne.

Zalesienia – lasy założone na gruntach nieleśnych, dotychczas użytkowanych rolniczo lub stanowiących nieużytki.

Zapas na pniu – miąższość (objętość) wszystkich drzew żywych na danym obszarze (drzewo-

stan, województwo, kraj itp.), o pierśnicy powyżej 7 cm (w korze). Zapas na pniu w przeliczeniu na 1 ha nazywany jest zasobnością.

Zasobność – patrz zapas na pniu.

Zasoby drzewne – łączna miąższość drzew lasu, najczęściej utożsamiana z pomierzoną (oszacowaną) objętością grubizny drzewostanów.

Zręby zupełne – powierzchnia, na której w ramach użytkowania rębego usunięto cały drzewostan, przewidywana do odnowienia w najbliższych dwóch latach.

Skróty

BULiGL	Biuro Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej
DGLP	Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IBL	Instytut Badawczy Leśnictwa
KDO	klasa do odnowienia (typ drzewostanu)
KO	klasa odnowienia (typ drzewostanu)
KPZL	Krajowy Program Zwiększenia Lesistości
LKP	leśny kompleks promocyjny
NFOŚiGW	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
OHZ	ośrodek hodowli zwierzyny
PGL LP	Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe
RDLP	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych
SGGW	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
SoEF 2011	<i>State of Europe's Forests 2011. Status & Trends in Sustainable Forest Management in Europe</i> (Stan lasów Europy 2011)
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WISL	Wielkoobszarowa Inwentaryzacja Stanu Lasu

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

www.lasy.gov.pl

e-mail: sekretariat@lasy.gov.pl

Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych

15-424 Białystok

ul. Lipowa 51

tel.: (85) 748-18-00, faks: 652-23-73

e-mail: rdlp@bialystok.lasy.gov.pl

80-804 Gdańsk

ul. Ks. Rogaczewskiego 9/19

tel.: (58) 321-22-00, faks: 302-11-25

e-mail: rdlp@gdansk.lasy.gov.pl

40-543 Katowice

ul. Huberta 43/45

tel.: (32) 251-72-51, faks: 251-57-39

e-mail: rdlp@katowice.lasy.gov.pl

31-159 Kraków

al. J. Słowackiego 17a

tel.: (12) 630-52-00, faks: 633-13-51

e-mail: rdlp@krakow.lasy.gov.pl

38-400 Krosno

ul. Bieszczadzka 2

tel.: (13) 437-39-00, faks: 437-39-02

e-mail: rdlp@krosno.lasy.gov.pl

20-950 Lublin

ul. Czechowska 4

tel.: (81) 532-70-31, faks: 532-49-47

e-mail: rdlp@lublin.lasy.gov.pl

91-402 Łódź

ul. J. Matejki 16

tel.: (42) 631-79-00, faks: 631-79-82

e-mail: rdlp@lodz.lasy.gov.pl

10-959 Olsztyn

ul. T. Kościuszki 46/48

tel.: (89) 527-21-70, faks: 521-02-10

e-mail: rdlp@olsztyn.lasy.gov.pl

64-920 Piła

ul. Kalina 10

tel.: (67) 212-48-44, faks: 212-64-78

e-mail: rdlp@pila.lasy.gov.pl

60-959 Poznań

ul. Gajowa 10

tel.: (61) 866-82-41, faks: 847-28-69

e-mail: rdlp@poznan.lasy.gov.pl

26-600 Radom

ul. 25 Czerwca 68

tel.: (48) 385-60-00, faks: 385-60-01

e-mail: rdlp@radom.lasy.gov.pl

71-434 Szczecin

ul. J. Słowackiego 2

tel.: (91) 432-87-00, faks: 422-53-13

e-mail: rdlp@szczecin.lasy.gov.pl

78-400 Szczecinek

ul. A. Mickiewicza 2

tel.: (94) 372-63-00, faks: 372-63-01

e-mail: rdlp@szczecinek.lasy.gov.pl

87-100 Toruń

ul. A. Mickiewicza 9

tel.: (56) 658-43-00, faks: 658-43-66

e-mail: rdlp@torun.lasy.gov.pl

03-841 Warszawa

ul. Grochowska 278

tel.: (22) 517-33-00, faks: 517-33-61

e-mail: rdlp@warszawa.lasy.gov.pl

50-357 Wrocław

ul. Grunwaldzka 90

tel.: (71) 377-17-00, faks: 328-24-01

e-mail: rdlp@wroclaw.lasy.gov.pl

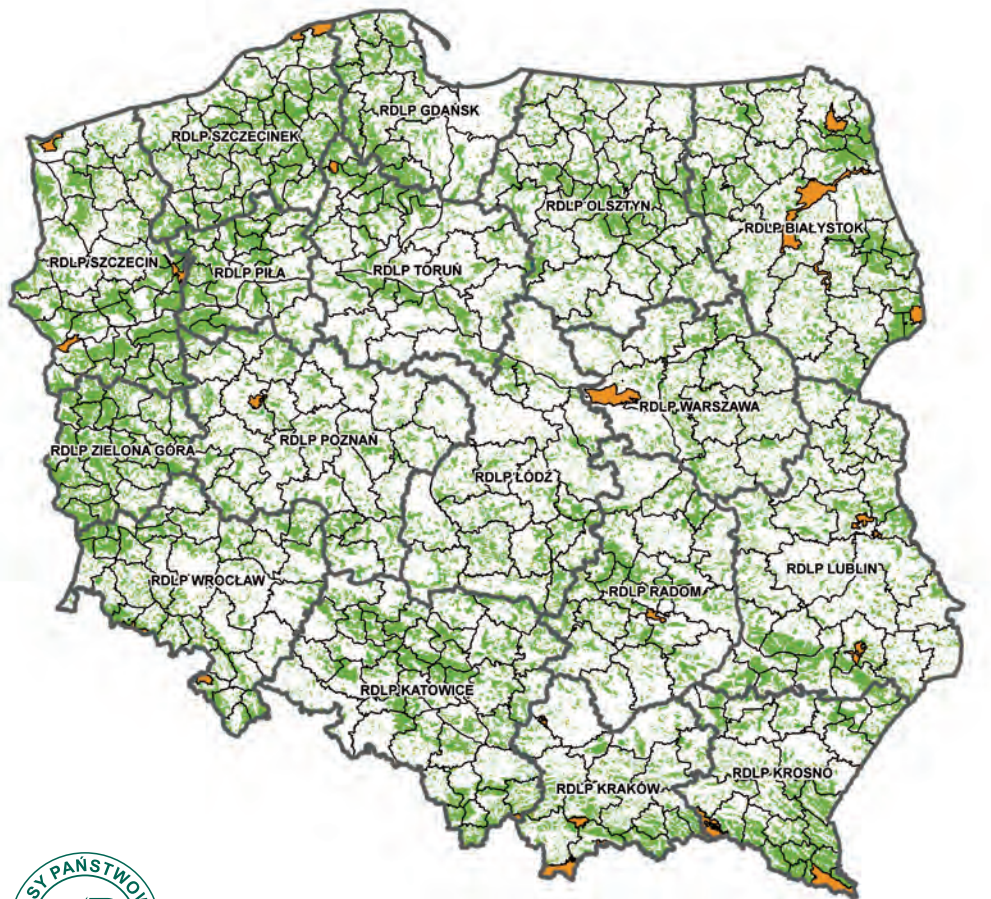
65-950 Zielona Góra

ul. Kazimierza Wielkiego 24a

tel.: (68) 325-44-51, faks: 325-36-30

e-mail: rdlp@zielonagora.lasy.gov.pl

Zasięgi terytorialne nadleśnictw i regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych

**Centrum Informacyjne
Lasów Państwowych**

© Centrum Informacyjne Lasów Państwowych
Warszawa 2013
e-mail: cilp@cilp.lasy.gov.pl
www.lasy.gov.pl

Proj. graf.: Pracownia C&C Sp. z o.o.
Zdjęcia: Paweł Fabijański
Przygotowanie do druku: PLUPART
Druk: ORWLP w Bedoniu
ISBN: 978-83-63895-25-9